

GRÓF LÓNYAY MENYHÉRT †

1822—1884.

Ne legyen ez a pár sor annak a mindennapi szokásnak szüleménye, mely a nagy férfiak ravatalánál azt mondja: «Mig éltél ellened voltam, tetteidet ócsároltam, de most fogadd béke-jobbomat!»

Mi nem lépünk fel a nagylelkűségnek ezzel az igényével, mi csak egy igaz könyvet jöttünk ejteni annak halála felett, ki megérdemli, hogy sirdombját milliók könnyei áztassák. Azoknak a táborából dőlt ki, a kik oly kevesen vannak: a tettek embereinek sorából s ezért oly nagy veszteségünk. Hogy e kevesek közt is a legelső volt, bizonyítja hosszú pályafutása.

S mily mozgalmas, mily viharos ez a pálya! Ott látjuk az alig 20 éves ifjút a negyvenes évek zajos megyegyűlésein, hol higgadtságával, elfogulatlanságával példát mutat az ősz fejeknek is, készült-ségével kortársainak. Négy évvel később már mint a rendi tábla tagja az ország anyagi érdekeinek fellendítésén tevékenykedik a törvényhozásban ép úgy mint a közéletben. Majd beutazza Európát, tapasztalatokat gyűjt, hogy annál élesebb szemmel lássa: mit kell elmaradt hazájáért tennie gazdasági és művelődési téren. Keveset emeli fel szavát, de munkálkodik zajtalanul.

A bekövetkezett 48 utáni szomorú napok őt is elhallgattatják, de tetterejét meg nem zsibbasztják, mint annyi másokét. — Ellenkezőleg: az 50-es évek végén kezdődik rendkívüli munkásságának korszaka, érvényesül alkotó, kezdeményező tevékenysége egész nagyságában, azon a téren, a mely egyedül volt nyitva abban az időben: a társadalomén.

Számos nagy [pénzintézet köszöni neki létét, melyeknek létrehozása mind az ő érdeme. Az akadémia, az elnyomatás idejében

a magyar vezérférfiaknak ez egyik legfőbb működési tere, benne legtevékenyebb tagját birta, s ma mint elhökét gyászolja. A protestáns egyház anyagi felvirágzásának buzgó előmozdítója, mondhatnók megalapítója ugyancsak Lónyai. — A politikai pályán számos a nemzet élete felett döntő mozzanatot fűződik az ő nevéhez, s ő egyike azon keveseknek, kik elmondhatják, hogy hazájuk sorsa egykor kezökbe volt letéve.

Elszámlálhatatlan a tér, melyen négy évtizedig működött, megbecsülhetlen működésének eredménye mit nemzetének örökségül hagyott.

GRÓF LÓNYAY MENYHÉRT.

S most, a gyászolók nagy tömegében mi is itt állunk ravatala mellett.

Ha nem látnók is benne a magyar nemesség egyik öröknevű s legfényesebb alakját, ha eltekinténénk is attól, hogy magyar volt, mint az *emberi* nemnek oly tagja, minőt e szó legnemesb értelmében jelent, méltó reá, hogy holtának megdöbbenő hírére a legsötétebb gyászba merüljön még pártellene, nem — ellensége is.

A nemesség.

Multját megtagadják, jövőjében nem hisznek, és jelenét gonosz bántásokkal keserítik. Vajon csakugyan haldoklik-e hát a nemes oroszán, hogy így neki esnek és meg-rugdadják? Az idegen nyelvű élőködők, a parvenűk s a hálátlanok tömege szóval és írásban hirdeti fennem; hírlapok és könyvek, társas szalonok és szószékek viszhangzanak a szószátyárok lármájától; sőt Pulszkyak és Zichy Antalok is akadnak, az egyik, aki nemesak a magyar nemességet, hanem általában a magyar fajt nem létező fikciónak merészli oktalanul mondani, a másik, aki önönemzetségét, nemzetének azt az osztályát, melynek nagysága előtt még *ma is* méltó leborulni, gyalázza és kisebbíti. De azért, ha közelebbről kutatjuk az igazságot, a vásári zsibongás meg nem téveszthet itéletünkben, mert meggyőződhetünk, hogy a magyar nemesség nemesak él, hanem életre való is.

Igen! A magyar nemességnek van multja, van jövője és jelene. Hiába lázognak az irigyek, a jött-mentek, a tőke basái, az áldemokraták; hasztalan ostromolják oly sok oldalról, nyiltan és titokban és gyakran annyira kétes becsű eszközökkel a magyar nemesség élet-jogát: ez az osztály vérben nem szegény, akaratban nem ingadozó, jellemben nem foltos, erőben nem gyöngé, képességeiben nem kores. Ne aggaszson senkit a keselyűk vést jöslő keringése a levegőben, mesz-

sze van még és messze lesz addig örökké, míg a magyar nemzet él, az az idő, mikor a farkasok és keselyűk, a hiénák és sirályok lakomázhatnak a magyar nemesség kihült tetemén. Csak fűrfang, szemkáp-ráztatás, csel az a sürgő-forgó mohóság, melylyel a zsákmányra lesők a magyar nemesség utolsó perczeit olvassák. Ellenkezőleg, ez a túlon túl élénk készülődés a nagy temetésre elárulja a lólábakat és a mellett bizonyít, hogy a nemzetgazdagság, a jólét, a hatalom pióczái féltik a bitorlott konczot

és konkurrenst látnak az önérzetre és munkára ébredt magyar nemesi osztályban.

Évszázadokon át kénytelenek voltak hazánk Kánaánjára a külföldi elemeket válogatás nélkül betelepíteni s ezek a paraziták most fajunk kihalását és a nemesség élnélkültségét kürtölik.

Multját megtagadják, jövőjében nem hisznek és jelenét gúnyolják, lenézik, ócsárolják.

Lássuk hát azt a multat!

Van-e, lehet-e becsületos magyar ember csak egyetlen egy is, aki meg ne hajoljon hódoló tisztelettel, midőn a magyar nemesség multjáról félre lebbentem a fátyolt?

Nem szül gyáva nyulat Núbia párducza. Hiszem a magyarok istenét és tudom, hogy minden igaz magyarnak bibliája, miatyánkja az a történet, mely a magyar nemesség dicső multjáról regél. Elkezdve a vérszerződésen, a honfoglalás és az első birtoklás küzdelmein, folytatva a meggyőzött földért vivott csatákon, a tatárok pusztításain; ha nézzük a török rabigának két százados kínjait, a Hunyadiak, Dobók, Zrinyiek és Rákóczyak szabadságszerető, nemzeti lelkesedését, a százféle külső ellenség ostromai ellen feszített hős sziveket: elfogódva, könnyezve, áhitattal kell megvallanunk, hogy vészben, viharban, jó és balsorsban mindig a nemesség volt hazánk oszlopa, nemzetünk bástyája, törekvéseink csillaga. Nem kell megismételnem mindennapi imádságunkat, elég említeni a magyar nemességet és elvonul előttünk a magyar név dicsősége, gyásza, fénye, nagysága.

De lássuk a jelent!

A nemesség 1848-ban önként lemondott összes privilégiumairól, vagyis jobban mondva saját jószántából nagylelkűen megosztotta jogait, vagyonát a néppel, a nemzet minden tagjával és viszont a terhek, gondok és kötelességek közös viselését elvállalta. Hanem azért épen nem tagadta meg életjogát és egyáltalán nem egyezett bele a nemesi osztály eltörlésébe. A tény az, hogy a nemesség nem lát törvényt, nem uralkodik föltétlenül, nem monopolizál előnyöket, fizet adót, teljesíti a katonai szolgálatot, mind a mellett azonban mint nemesi osztály nem szünt meg, tehát a nemzet testének ma is java részét alkotja. És mit tapasztalunk mégis e tényekkel szemben? Azt, hogy a kereskedő, az iparos, a munkás, a tőkepénzes, szóval a nemzet minden új eleme a közös érdekek szálaival egymáshoz fűzve követeli és bőségesen hasznára fordítja az állam hatalmát, pénzét, garanciáját, erkölcsi és anyagi támogatását; ellenben a magyar nemesség mint nemesség teljesen nem létezőnek tekintetik, ki van zárva minden kedvezésből, sőt immár végkép figyelmen kívül esik. Folyvást halljuk a kegyes siránkozást, hogy a nemesség így-

ugy elmaradt a világ sorától, lomha, tétlen, közönyös, könnyelmű, szóval valóságos elősdi a nemzet szervein. De vajjon jut-e valaha eszébe a törvényhozásnak, az államnak, hogy a nemesség érdekében csak egy lépést is tegyen? Óh, a világért se! Hanem igenis boldog, boldogtalan halott hírét költi, rá ken minden rosszat és szándékosan gátat vet utjába.

És a magyar nemesség e mostoha körülmények daczára a legválságosabb időkben is fentartotta magát és újabban régi dicsőségéhez méltó egészséges virágzásnak, fejlődésnek indult. Minden átmenet nélkül, egyszerre egészen más világba, más fogalmak, más szokások, más viszonyok közé jutott, mondhatnám új életet kellett kezdenie és a helyett, hogy azok, akiket fölemelt magához, hálás jó indulattal segítettek volna ismeretlen új pályáján, utja rögein és akadályain kívül még örökös gáncsesal, malicziával, ellenséges indulattal kellett megbirkóznia. Vitakoztak létjoga fölött, szerették volna abból a kevésből is elmarni, amije még maradt, sőt annyira vitték a nemzet többi osztályai a nemesség iránt érzett rosszakaratot, hogy midőn a legmesterségesebb módon tulsúlyra vergődött tőke hatalmával szemben a nemesség mint még ez idő szerint is par excellence földbirtokos osztály kénytelen volt az utolsó talpalattnyi föld védelme érdekében agrárius mozgalmakat indítani, még őt kiáltották bűnösnek, reakzionáriusnak, haszontalannak s jó ég tudná minek!

De a magyar nemesség mind ez áramlatok ellenében szilárdan megállott helyén, türelmes és elnéző volt, megbocsátott, gyakorolta a felebaráti szeretetet, visszavonultan élt, amíg akcióba lépni megalázás lett volna, és kilépett a sikra, midőn eljött az ideje, s megizmosodva, kiművelődve, a viszonyokhoz alkalmazódva képesnek érezte magát a harcra.

Az új alkotmányos korszak kezdete óta folyik a harc és ime, minden lamentálás, pereat!-kiabálás daczára ma már ott találjuk a magyar nemesség színét-javát a törvényhozásban, a birói széken, a megyei bizottságokban, a játékonyság és a közügyek terén, a tudomány, az irodalom, a művészetek és a nemzetgazdaság szolgáltatásban, a közpályákon és a szalonokban, szóval mindenütt, ahol a nemzet fris élete lüktet.

A többi osztályok többé-kevésbé dédelgetve, egymást támogatva haladnak; a nemesség teljesen magára hagyva, sőt ignorálva és bántalmazva töri az ösvényt a saját erejéből: nem vak igazságtalanság-e hát kicsinyelni küzdelmeit, meddőnek mondani életét is kétkedni jövőjében?

Szerencsére a nemességet ez a jogtalan állapot nem csüggeszti el, mert büszke ön-

tudattal érzi, hogy az új idők szappanbuborékai hamar szétpattannak, de a nemesség, ez a százados fa, élni és virulni fog, míg magyar él s Buda áll.

Kállay Andor.

A Vendée.

Irta ZAY MIKLÓS GRÓF.

„Beszélék távol ország
Tavaszaról néked...”

(Második közlemény.)

II.

A szárazföldnek nevezetes átalakulása megy végbe e partokon, melyek egyre több és több teret foglalnak el az Atlanti Oceántól, a talaj lassú emelkedése s az édes vizek által a tenger felé sodort iszap és egyéb anyagok lerakódása következtében. Éjjeli tanyáknak például Beauvoir-sur-Mer volt a neve, pedig mai nap már jó félóránnyira fekszik a tengertől. Maga Noirmoutiers szigete is, mely a teremtés munkája után böngésző geologusok szerint néhány sziklából támadt, valamikor szintén a szárazföldhöz fog csatlakozni. A francziák bizonynyal nem veszik rossz néven, hogy amit országukból keleten elfoglalt a porosz, azt nyugaton lassan kipótolja a tenger. A hires szigetre apály idején már régóta majdnem szárazon lehet elmenni, miután a goua nevű átjárón (fölfedezték 1760-ban) épült s jó állapotban tartott országút csak kevés helyen van pocsolyával borítva.

A szerelmesek napja ragyogott az égen s a holdkórban szenvedő tenger távol vala még ágyából, mikor a sós mederbe leereszkedtünk. Körülöttünk az oczeán puha párnái gyanánt óriási sárlapály terült el, amilyen a Tisza ártere szokott lenni, ha e folyó belőle hirtelen eltakarodik. Hosszú sorban vézna mentő-oszlopok állottak az út szélén, hova a dagály által meglepett utasok kapaszkodnak fel, miként az öntöző-kanna vize elől menekülő pók a fűszálak hegyére.

Postakocsink egyetlen, nehéz breton lova felkapaszkodott Noirmoutiers termékeny mezői közé, miknek még meg nem szilárdult talaját erős gátak védik a zöld hullámok csókjai ellen. Noirmoutiers főhelye ugyane nevet viseli és elég kedvesen terül el közel a tenger partjához, parányi kikötőjével, világító tornyaival s vidám erdejével, melynek fenyvei és tölgyfái egész a haragos oczeánig terjesztik békitő, zöld ágait.

Délelőtt megnéztem a város ódon, kis váracsát, mely szinte a lovagregényeket s azok korát juttatta volna eszembe, ha nem könyököl a várkapuban néhány vörös vállbojtos, panganétos katona, őrségét képezve a kis varjufészeknek. Ép valami ünnep volt, s az előttük misére siető fehérnépet nézték, — régi hagyomány ez Mars fiainál, — miként a karvaly a csiripelő verbekeket.

A csinos falusi templom a sötét vár ellenében áll. Naiv, egyszerű ájtatosság ült az emberek arcán, kik az előbbiben misét hallgattak, de nyomát se találtam ama vakhitnek, mely annyiszor lett kikürtölve. A vendéi paraszt a legtürelmesebb ember a világon, de mihelyt valaki vallását sérti meg, akkor rettentő, sőt kegyetlen is tud lenni. Mikor a forradalmi párt üldözöbe vette papjaikat, mert vonakodtak meg-

küdni az új alkotmányra, a nép követte az erdőbe menekült lelki atyáit, kik e vidéken mindig tiszta, szeplőtlen élet által tündököltek. Egyik közben a fegyvert, másikban az olvasót tartva, úgy vették őket körül, miként az első keresztények apostolaikat.

Déltájban meghuzták a harangot s a templomból kifelé tóduló néptömeg széjjel oszlott a szűk utcákban, míg egy-két csoport hátramaradt Noirmoutiers akáczfás főterén, hallgatni a «falu bölcsseit», ahogy olvassák Vendée nevű lapjukból a két világ legújabb híreit.

Délután kísértálmam a liget felé; körülöttem a virágos mező vidám s üde volt, akár a gyermekleány, ki születése napján új ruhát kapott. A zöld vetés közül egy-egy pacirta dalos rakétaként röppent az ég felé, öröme e pompás, tavaszi ünnepnapnak.

Csakhogy fájdalom, virág, madár boldogsága nem volt zavartalan, néhány könnyű véru kocza-vadász taposta a százszorszépeket s lőtte le a kéjtől ittas pacirtákat. Ez a kegyetlen sport teljesen megszokott valami egész Franciaországban, sőt azzal a változattal is úzik, hogy forgótükörrel csalogatják magukhoz a kíváncsi, kis szárnyasokat. A pacirtáktól s néhány árva fűrjtől eltekintve, a szigeten nem lakik a tengeri nyulakon kívül más szárazföldi vad, de ez utóbbi is elpusztul, mihelyt bátrabban meri felütni fejét a földből. Noirmoutiersben teljesen szabad a vadászat.

A «bois» igen kellemes erdőcske. Az oczeán felé eső részében a szél fityörészett czégérjén egy kurta korcsmának, mely a nyári évad alatt tengeri fürdőházul is szolgál. A tenger hullámain pedig kis gőzös uszott tova, nagy, karsú delfinként fényes vonalakat vonva maga után.

A sziget egyik földnyelvén kiásott gall-római villa maradványai busulnak, emlékkövei amaz elpusztult világhatalomnak, mely eddig, sőt még ezen túl is terjeszté kulturáját. Ellenben az angolok egykori uralmáról s a törhetlen jellemű Charette harczeitől, ki e szigetről közlekedett Albion fiaival, nem szól már más, csak a vendéei anyák meséje. Itt székel sokáig a retteget népezér s vitéz tábornok vezérkarával, innét uralta az egész Maraist, mely névvel a vendéei mocsaras tengerpartját jelzi s portyázó csapatai innét nyugtalaníták a köztársasággal tartó vidékeket.

Hosszú, véres harcok után szorították ki a tulnyomó erővel bíró Hoche tábornok csapatai, s ő ezentúl hí embereivel az északi Vendée erdeiben bolyongott, hol a kék csa-

patok egy perczig se hagyták többé békén, mint a puszták sebesült oroszánját a vérszemre kapott falca.

Harmincz embere maradt végül az egykor harminczezernyi seregből, ő maga három sebből vérezve annyira elgyengült, hogy katonái kénytelenek voltak őt hátukon czipelni bokortól bokorig. A vendéeiek Kemény Simonja, az elzászi Pfeffer hasztalan cserélt vele kalapot s hasztalan áldozta fel magát érte. Hasztalan volt minden hősiség,

FEHÉRVÁRY GÉZA BÁRÓ.

embereit kilőtték mellőle, úgy hogy nem maradt oldalánál csak egy-két bátor amazon, ki dicsőségben, búban egyaránt osztozott vele. Végre 1796-ban elfogták a bretagne-vendéei határon, s ami aztán következett, tudja mindenki.....

Másnap szürkületkor, apály idején, ismét utnak indultam, de ekkor két utitársam is akadt, kik csakhamar egy lélekzetre elmondák, hova valók (nem voltak vendéeiek!), miben fáradoznak stb., hozzátéve, hogy

egyikök szabad gondolkodó, a másik meg buzgó katolikus. A vita nem váratott magára sokáig s a filozófiai érvek oly élénk keresztüzének valék kitéve, hogy magam is hugo-viktori hangulatba merülve, azon kezdtem gondolkodni: mi az álom?

— Halál és élet; élet és halál. Édes, mint a halál, vagy keserű, mint az élet. Halál enyészet, élet öntudat nélkül. A halál képebe öltözött élet.

Elég az ahhoz, hogy miként a molnár, mikor megáll a garat, úgy én sem ébredtem fel előbb, csak mire Challans vasuti állomása mellett utitársaim végre elhallgattak.

III.

A Vendée-nak majd kellő közepén egy fél-fensík, féldomb emelkedik, melynek lábát az Yon folyó mossa. A dombon katonás rendben épített házak fekszenek, mint a nyomtatott betűk a papirlapon, közben egy utcával, egy térrel, melyek közül a legnagyobbikon lovas szobor feketélik, hasonlóan a szöveg közé nyomtatott arczképhez. E városnak jelenleg Laroche-sur-Yon a neve s a Vendée főhelye; egykoron Bourbon-, majd Napoleon-Vendée-nak hívták. Minthogy az első francia forradalom idejében nagyban a köztársasághoz szított, sok küzdelemnek volt színhelye s majdnem egészen elpusztult. I. Napoleon, ki a vendéei fölkelés utolsó roncsait maga semmisíté meg, Laroche mérnökei által olyanra építtette föl, hogy a vonalzótt meg a körzőt minduntalan eszébe juttatja az embernek. Ugyancsak a császár római típusa az, mely a főtéren díszlik.

Mikor a városba értem, az első épület, mely azonnal a szemembe ötlött, a színház volt, miután még soh'se látam volt olyat, t. i. egy dóriai oszlopokkal ellátott granáriumot. Vörös falragaszok hirdettek rajta valami szörnyű spíritizta mutatványokat, tánczó asztalokat, sóhajtó szellemeket stb. Nagyban el voltam merülve az olvasásba, mikor megszólal mögöttem egy hang:

— Átkozott babona, nem tudom hol jár a kormány esze, hogy be nem tiltja az ilyeneket!

— Hja, — feleltem neki, mert utitársam a szabadon gondolkodó volt, — tegyük fel, hogy a XV-ik meg a XVI-ik században az ön kormánya betiltotta volna az alchi-miát meg asztrológiát, hol volna akkor mai nap a vegytan és a csillagászat? A legtöbb tudomány babonával kezdődött, hátha majd ebből is bontakozik ki olyasmi, amire ön most nem is gondol.

Az uriember kétkedő arcot vágott s szólnélkül mentünk el a főtéreg. Ott éppen had-

gyakorlat folyt s a tágas helyet mindenféle irányban lábalták át a kék-vörös csapatok. Tartásuk olyanféle volt, mint hazánk egyik-másik zugvároskájában az önkéntes tüzoltóké, kik egy egész heti görnyedt munka után jelennek meg a vasárnapi gyakorlatokon.

— Nézze uram, — mondá volt utitársam, — ugy-e pompás legények ezek a mi katonáink, nem Napoleon genieje, hanem ezek vitték át Franciaország sasait a félvilágon.

Ehhez aztán én vágtam kissé kételkedő arcot, miközben megnéztük a prefectura épületét, a város modern templomát és egyebet. Mindezzel együtt Laroche-sur-Yont a világ egyik legunalmasabb városának találtam.

Lakosainak száma alig 10,000, s azok is nagyrészt bevándorlott idegenek; egyáltalán a Vendéének csupa apró, kis városa van, minnek oka főleg a népesség ama nagy ellenszenvében keresendő, melylyel először minden köztársasági, másodsor minden polgári intézmény ellen viseltetik. Ez a tartomány végtelen sokat szenvedett a beháborúk alatt; a convent egy szörnyű rendelete következtében Turreau tábornok tizenkét «pokoli hadesapatot» szervezett, melylyel sokáig tűzzel-vassal pusztította az oltalom nélkül hagyott részeket. Az erdőket fölégették, a falvakat földig lerombolták, a férfiakat lemészárolták és a leányok becsülete nem maradt szent előttük, sőt megtörtént, hogy szopós gyermekeket lábuknál fogva légbé dobtak s az alájuk tartott bajonetre nyársalták fel. De azért bátran elmondhatjuk róla, hogy boldog ország, — 411,000 lakója közt 1876-ban egyedül 407,000 katolikus és 4000 protestáns volt.

Laroche végül arról nevezetes, hogy benne született Baudry, a jeles francia festő.

Ki nem mondhatom, mily jól esett, mikor a körzővel kimért székvárost elhagytam s a Vendée legesimosabb és legeredeibb városa, Sables d'Olonne felé vitt a gőzkoesi. Mintha Bajza költeményeit letéve, Petőfi dalait kezdettem volna olvasni.

Egyhangú, hullámos vidék terül el les Clouzeaux, Lamothe-Achard s Olonne állomások körül, mely utóbbi főleg arról nevezetes, hogy Pierre-Levée nevű kastélyában táboroztak sokáig a vendéi fölkelők.

Sables d'Olonneban a különböző stíliú ezifra villák, a világító tornyok, templomok, váracskok, romok, paloták, halászkunyhók, hajók, árbozos bárkák a legfestőbb vegyüléket képezik. Azt mondaná az ember, hogy valami rengeteg zsidvásár van körülötte. Ehhez járul még a rajzó méhkásra emlékeztető zsidvásár, melyet a falai közt lakó élet támaszt. Itt nagykalapos parasztok igazgatják öles ruddal egy gabnás szekér előtt ezammogó ökreiket, amott egy vén asszony hálókat foltoz, míg mellette néhány kordovánbórszinű matróz reggelinek osztrigát költ el. Közbe piros szoknyás, fehér sallangos főkötőjű nők szaladgálnak ide s tova, hónuk alatt tartott féllapos kosárban árulva a napi halászat és rákfogás eredményeit.

Mig az utcákon minden oly élénk, addig a kikötő vakító fehérségű kövezetén valósággal azt hinné az ember, hogy valahol Nápoly lazzaronilakta utcáin sétál. Ronda, barnaképi halász-gyermeknép s néhány ingerlő szépségű leány hever a kövezeten, megannyi tunyán sütkérező gyík. Közöttük egy negyedtucat lábatlan kol-

dus lábatlankodik és csúszva ugrál előre, valami óriási varangyhoz hasonlón. E délvideki nép typosával, bizarr köntösével szinte nem is illik a nyugodt, inkább szomorú képű celta népesség közé; a mint mondják, Portugallia partjairól kerültek az északibb tartományokba.

A vallásos buzgalom elemük, mint a legtöbb tengerparti népnek, kibén a végtelen s az örök iránti érzet sokkal hamarabb feltámad, mint a gondtalan, korlátolt látkörű városi lakosban. Bennem a hatalmas tenger látása mindig egy érzetet kelt föl, magam előtt vélem látni magyar hazám alföldjét buzatengerével, csárda-hajóival és kút-gém-árbozcaival...

A vendéi polgárharc alatt a jakobinus hadsereg műveleteinek egyik kiinduló pontja volt Sables, mikor a hegypárt Ronsin küldöttével és Rossignol vezérével oly jellemző kudarcot vallott. E két egyén fennhatósága alatt álló hadsereg tisztán sans-culottekból állott s azt hitték Párisban, hogy a juliusi meg szeptemberi hősök röviden fognak elbánni a Vendée komor fiaival. Csakhogy itt nem a védtelen foglyok lemészárlásáról volt ám szó.

Futottak biz, árulást kiáltva a kamaslis, borzasfejű, párisi és orleansi forradalmárok a faecipős vendéi parasztok elöl, mint a megrémült birkanyáj a farkas, vagy a chinai szoknyás vitézek az angolok fegyverei elöl. Magát Santerre urat, a Tuille-riek megostromlóját is igen megriasztottak több ütközetben, sőt egy alkalommal, ha át nem ugrik valami magas falon, még meg is esipték volna.

A derék vitézek nagy garral hirdették volt, hogy mikép fog kifolyni a rebellis «zsiványok» vére, pedig legfőlebb a vendéi hordók tartalma folyt ki, amerre jártak. Lehet, hogy vezéreik készakarva itatták le őket, hogy ne birjanak elszökni az ütközett előtt, mert akkoriban az elpáholt tábornokot «nyaktilóval» várták Párisban.

Estefelé Sables d'Olonne s Talmont környékét ellepő őskori celta maradványoknál tettem egy látogatást, ez emlékeknél melyek eredetéről, céljáról Aranyunkkal elmondhatjuk, hogy:

Még ma is ezívódnak a tudósok rajta. Óriási kőlapokból összeállított építmény ezek nagyobb része olykor egy kamrával, néha többel is, miket hideg kőfolyosók kötnek össze. A Bretagneban akkorát láttam, hogy egy gazda teheneit tartotta benne. Néha nem is kamra többé, hanem egy több szikla-lábra állított kőasztal, amint-hogy breton neve dolmen is ezt jelenti. Máskor egyetlen szirt vagy több szirtsor van talpra állítva, mint egy egész kőhad-sereg.

Gyermekkorában, játék közt ki ne tákolt volna össze kőből valami alkotmányt, deszkából ferde kunyhót vagy más effélét? Lám, az emberiség gyermekkorában éppen így dolgozhatott e primitív műveken, engedve azon titkos rugónak, mely őt folyton alkotásra, amaz ismeretlen mennyei kéz utánzására készíti.

Vajjon hogy készültek a celta emlékek, miként birták ez óriási kőtáblákat elszakítani az anyaföld keblétől, országukba szállítani s végül közelebb vinni a hatalmas Esus isteni lakához, azt csak a rejtélyes tölgyfa berkek lombjai tudnák megszűni, melyekből egykor a komor druidák s a

fantasztikus, bomlott hajú druidanők fontak koszorút önnön homlokukra.

Tán miként az egyiptomi gulákhoz, úgy itten is sok ezer kéz hegyeket emelt, hogy azok lejtőjén csúsztassa el a gránit-táblákat, vagy igaza van annak a népregének, mely szerint ravasz földi manók állíták fel, hogy rajtuk tánczot járjanak a tünde világgal.

Minderről épp annyi bizonyosat tudunk, mint arról, hogy áldozatot hoztak-e rajtuk a magukba zárkózott druidák, avagy várul, templomul, palotául, emlékoszlopul szolgált-e a sötét ezeltáknak. Annyi tény, hogy környékükön nagy mennyiségű kőfegyvert, ékszeret találnak, sőt egy-két ásatag emberi csontváza is bukkantak egyik-másik zárt kőemlék mélyén. Egykor az itt elszáradt kezek egy intésére tán néptörzsek rohantak a halálba, ma meg góresővel vizsgálja csontjaikat a vékony dongájú tudós.

Hogy e cyclopi lakok nagyságára nézve csak egy példát hozzak fel, a La Frébochére dolmen gránitlapja nyolcz méter hosszú, öt méter széles s két méter magasságra van fölemelve. Különös intézkedése a sorsnak, hogy e távol nyugati tartományok voltak mindig a konzervativizmus hazája. Ide menekült a titkos bölcészetű druida a római kolosszus elöl, itt küzdé végharczait a római gall civilizáció s a történelmi Franciaország romantikus költészetét nem bírta elűzni e vidékről az önimádó, blazirt világnézet.

De mindez kevésbé érintett engem; az én rokonszenvem e sokat szenvedett hősi nép iránt az első pillanattól fogva erős vala, mer' hisz sokat szenvedett, ősi nemzet gyermeke vagyok magam is!

(Vége következik.)

A könyvvezető.

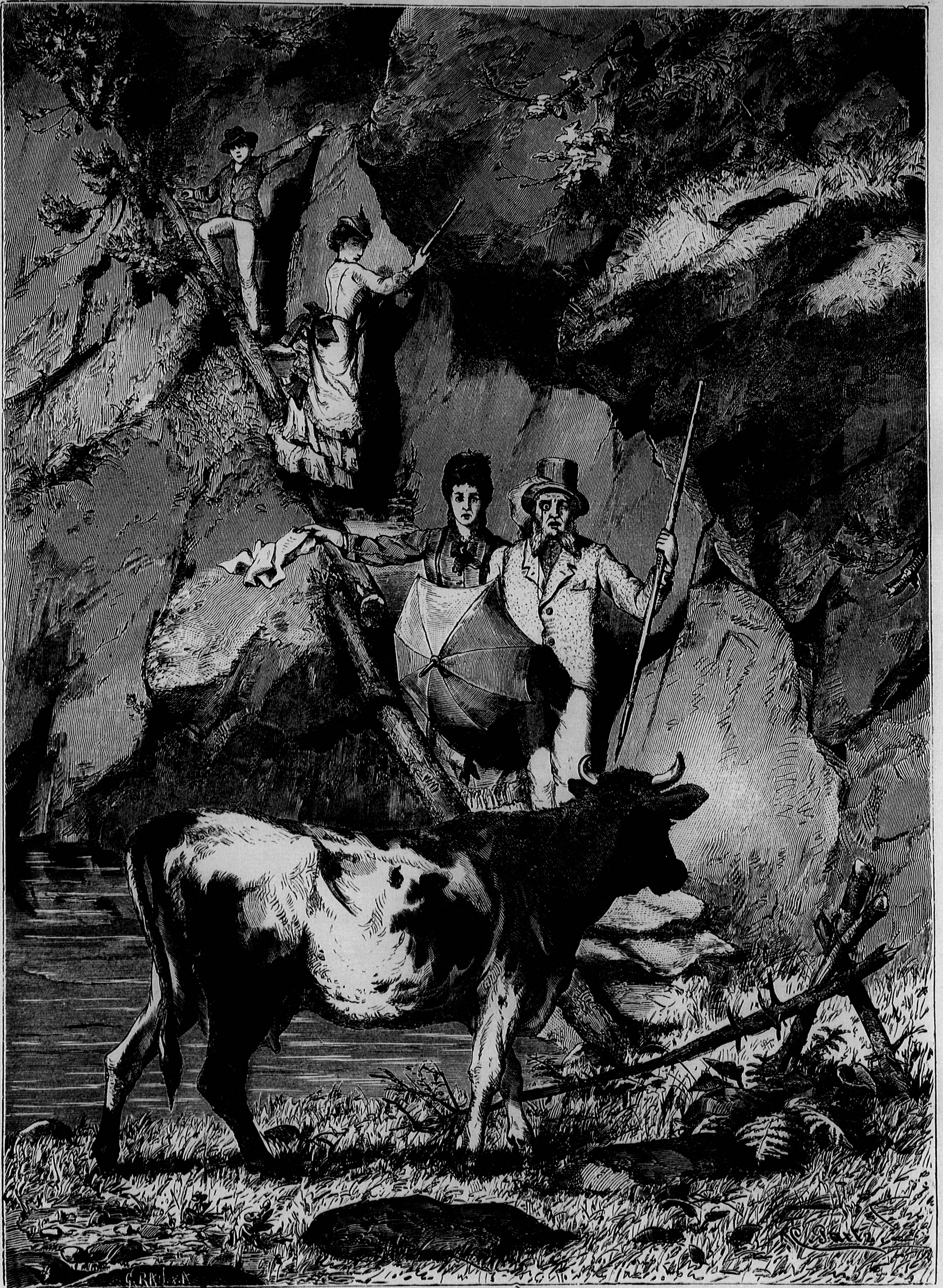
(Megtörtént.)

Liebkecht Emil gazdag bronzműgyártulajdonos Budapesten. Gyönyörű háza van a váci boulevardon, s egy még gyönyörűbb tizenöczesztendős leánya, kit mint egyedüli gyermeket a bálványozásig szeret.

Liebkecht Emil nőtlen ember, imádott nejét több évvel ezelőtt vesztette el, s e veszteség felett oly mély bánat és kétségbeesés fogta el szívét, hogy ha leánya nincs, bizonyosan öngyilkossá válik. Erős kötelességérzete azonban megmentette őt. Életben maradt, de bár még akkor javakorában lévő férfi, alig harmincöt éves volt, örök nőtlenséget fogadott. Meg is tartotta, azóta csak leányának és özletének él.

Az évek folyamán mindkettő folyvást és állandóul növekedett. Leánya is, özlete is. De meg is érdemelte szerencsését, mert a példabeszéd szerint önmaga volt annak kovácsa. Egész idejét, tehetségét, munkásságát özletének szentelte. Napjait irodájában és gyárában töltötte, melynek oly tekintélyt tudott szerezni, hogy az ma nemcsak Magyarországon, hanem az egész birodalomban elsőnek van elismerve.

E fényes sikert kizárólag önmagának köszönheti, mert nemcsak szorgalmas, hanem rendkívül képzett ember a maga szakmájában. Igazi szaktekintély, kinek az üzletvilágban ma már európai neve van, s kinek véleményét és tanácsait üzleti eljárások iránt olykor még Franciaországból, sőt Angliából is kikérik.

AZ UTONÁLLÓ.

Sokat is tart gyárára és tapasztalataira, s egész odaadással csüng foglalkozásán, melyet joggal nevez a mesterség és művészet összeolvadásának. Bár tehetné, mert gazdag, de azért nem tart művezetőt; ő maga vezeti gyárát, s a meghatározott munkaidőt csak oly pontosan kitölti, mint akármelyik egyszerű munkása. De van is aztán tekintélye előttük.

Csak egyetlen könnyebbséget enged meg magának s azt is kényszerűségből, mint-hogy egész idejét a gyári munka veszi igénybe. Könyvvezetőt és levelezőt tart magának az írásbeli munkák vitelére, de ezt is csak pár év óta.

Jó lelkű, igazságos, de komoly, sőt szigorú, mint minden olyan ember, ki egész életét anyagi komoly munkával tölti. Zárkózott és visszavonult; társadalmi élete ugy szólván semmi sincs, egész szabad idejét bálványozott leánya körében tölti, erre önti ki a szívében élő összes szeretetet és gyöngédséget. Egész családja, egész világa csak e bájos gyermekben összpontosul, s egyetlen, de nagy gondja, hogy hol találhasson egy jóra való, jellemes és munkás fiatal embert, kire e kincsét, ez egyedüli gyönyörűségét reá merje bízni.

Politikával nem foglalkozik, nincs ideje rá; még választói jogát sem gyakorolja, mert attól tart, hogy akarata ellenére is belekeverednék a választási mozgalmakba. Politikai meggyőződésére nézve különben demokrata. Igazi demokrata, ki az embereket csak tehetségeik, becsületességük és munkásságuk szerint becsüli, s címekre, külső kitüntetésekre mit sem ad. De a vagyont tiszteli, azt a vagyont is, melyet valaki öröklés útján nyer, de még jobban azt, melyet valaki saját munkásságával szerzett. A szegénységet lenézi és gyanús szemekkel tekint; egészséges épkézláb embereknél meg éppen szégyennek tartja. Be-tegek és elaggottak iránt azonban bőkezűleg adakozó és részvételtjes. Munkásainak számára valóságos nyugdíjtársulatot szervezett, mely azoknak öreg és munkaképtelen napjait biztosítja.

Szóval, tiszteletreméltó és derék ember, kinek szíve és feje egyaránt helyén van.

Egy vasárnapi kora reggelen, a midőn magában a gyárban nem volt dolog, Lieb-knecht urat irodájában találjuk. A heti levelezéseket és üzleti elkönyveléseket nézi át, mire máskor nincs ideje, csak az ünnepek és vasárnapok reggelein. Egymaga van az irodában, még könyvvezetője sincs jelen, mert még a hivatalos óra nincs itt.

Vizsgálódásában a levélhordó belépése zavarta meg, ki mint máskor is ez időben, az érkezett leveleket hozta el. E leveleket rendesen levelezője szokta felbontani és elintézni, csak a magán természetűeket küldvén át hozzá.

Ma azonban, minthogy éppen jelen volt, s levél a szokottnál nagyobb számban érkezett, vagy talán azon rejtélyes s az emberek sorsára annyira befolyó titokszerű hatalom által ösztönöztetve, melyet jobb név hiányában véletlenül nevezünk, vagy talán mert valamely fontos levelet várt, — egymásután átnézte a levelek címeit.

Egyszerre egy oly levél akadt kezébe, melynek címzése meglepte, sőt megdöbben-tette őt.

A cím így szólt: Méltóságos báró Bérczy Antal urnak, Lieb-knecht Emil bronzmű-gyár tulajdonos levelezőjének.

Hát az ő levelezője báró? Bérczy Antalnak nevezik ugyan, de hogy mágnás lenne, azt mind ez óráig nem tudta.

E szerint hát meg van csalva, és ki van játszva! E szerint ama szerény, szorgalmas, s látszólag oly szolid fiatal ember, ki már két év óta van alkalmazva üzletében, s ki ez idő alatt, azt elismerni kénytelen, kifogástalan magaviseletet, szorgalmat és ügyességet tanusított, álnév alatt lopta be magát házába, eltagadva valódi nevét és kilétét!

A gyárost e fölfedezés mélyen felingerelte és elszomorította. Megszerette már azt a fiatal embert, s őszinte nagyrabecstüléssel viseltetett iránta. S most kisült, hogy ez visszaélt benne helyezett bizodalmaival és megcsalta őt!

E szomorította el, s hogy oly kevés emberismeretet tanusított, s nem ismerte fel, hogy a fiatal ember egész magaviselete nem egyéb betanult szerepnél, s talán még nagyobb rászédésére volt kigondolva, ez ingerelte fel. Elhatározta, hogy haladéktalanul, azonnal elbocsátja őt szolgálatából.

E pillanatban lépett be kivatalába a fiatal könyvvezető.

Lieb-knecht hidegen viszonzta köszöntését, s azután látszólag nyugodt és higgadt hangon így szólt: Levele van önnek: ime fogadja.

És ezzel átnyújtotta a még mindig kezében tartott levelet.

«Önnek szól?

«A fiatal ember egy tekintetet vetett a levél címére, mire arca előbb elhalványodott, azután pedig lángpirossá lőn.

«Nekem! felelte zavart és remegő hangon.

«E szerint — mondá titkolni nem is akart gúnyjal a gyáros — a méltóságos báró címét és rangját eltitkolva, álnév alatt lépett üzletembe?! Miért tette ezt, ha szabad kérdeznem?

«A fiatal ember, kit e kemény szavak, s még inkább a gúny, mellyel kiejtve lettek, mélyen és érzékenyen megsértettek, összeszedte magát, leküzdte zavarát, s erélyes, bár felindulástól remegő hangon így válaszolt:

«Ön kissé túlszigorúan bánik velem uram. Hát nem áll-e jogában mindenkinek s így nekem is, hogy megszünjék valamely címét viselni?

«Tökéletesen jogában áll, de midőn házamba lépett, azt velem tudatni lett volna kötelessége. Remélem elismeri a méltóságos báró, hogy nekem is jogomban, sőt érde-kemben áll igazi minőségükben ismerni azon embereket, kiket valamely bizalmi állásra akarok alkalmazni.

«Igaza van, uram! — mondá röstelkedve a fiatal ember — helytelen volt tőlem elhallgatni címemet. De lássa ön uram, attól tartottam, hogy megismerve rangomat, ön nem fog felfogadni. Akkori helyzetem pedig olyan volt, hogy ezt életkérdésnek kelle tekintenem.

«Nos, azt jól gyanította méltóságod, mert ha tudtam volna, hogy egy mágnás ajánlkozik könyvvezetőmnak, minden habozás nélkül visszautasítottam volna.

«De hát mi kifogása van ellenem. Nem szolgáltam-e önt becsületesen és szorgalmasan, s nem tanusítottam-e elvállalt kötelezettségem teljesítésére kellő képességet?

«Azt készséggel elismerem.

«Nos hát, akkor miért ez igazságtalan előítélet címem és rangom ellen?

«Megmondom méltóságodnak. Én tisztelem és nagyrabecstülöm a mágnásokat, ha gazdagok, mert akkor nemes gondolkodásuak és kifogástalan jelleműek. De a szegény mágnásoktól félek. A mit e tekintetben idáig tapasztaltam, azt bizonyítja, hogy önök nem úgy vannak nevelve, hogy a szegénységben is megőrizhetnék jellemüket, s jól végzett munkával lennének képesek kényerüket megkeresni. Ne vegye sértésnek nyílt szavaimat méltóságod, mert azok teljességgel nem vonatkozhatnak önre, mert a mint már kifejezni szerencsém volt én tökéletesen meg voltam elégedve önnek tevékenységével, s ha most még is kérnem kell, hogy felmondásomat ezelőtt fél évvel történtnek tekintse, azt ne jellemében való kételkedésemnek, hanem czíme elhallgatása folytán fölbredt bizalmatlanságomnak vegye. Az iránt, ki üzletében oly fontos bizalmi állást foglal el, mint ön, föltétlen bizalomra van szükségem. Ime az utalvány a fél évi végkielégítésre, s kérem, sziveskedjék a könyveket a mai napra lezárni.

«Igaza van uram, túlszigorral ugyan, de méltán sujt. A végkielégítést azomban nem fogadom el. Vagyontalan vagyok ugyan, de azért meg nem érdemelt pénzt elfogadni senkitől sem szoktam, s legkevésbé fogadhatnék el az ön kezéből, ki általam rászédettnek tekinti magát.

«A fiatal ember büszke és felindult szavaira a szigorú gyáros egész hidegen csak annyit felelt: A mint tetszik!

«A könyvvezető, vagy most már nevezzük nevén: br. Bérczy Antal, lezárta a könyveket, meghajtotta magát volt főnöke előtt, s oda hagyta az irodát.

«Ó előítélet! — sohajtá midőn az utcára lépett — mily végzetes a te hatalmad, hogy még a legjobb és legokosabb embereket is ily igazságtalanokká teheted! Jerünk újból kényeret keresni és előszobákban ácsorogva még szolgák előtt is meg-alázkodni!

«Kár érte! — mondá magában a gyáros, midőn távozott — tehetséges és szorgalmas fiatal ember, de bizalmamat eljátszta!

«Ó álmaim, szép álmaim! — sohajtá búsan Bérczy báró még egy búcsutekintetet vetve vissza az odahagyott gyárra. Mily rideg és kegyetlen az ébredés! Pedig ő észrevette és megértette szívemet! És ha a szemek nem hazudnak, akkor ő sem egészen közönyös irányomban. De most már vége, örökre vége e bűvös játéknak is! Isten veled Paula, te bájos gyermek, a ki mint egy aranyos sugár úgy világítottál be életem sötét éjszakájába. Isten veled örökre, látni sem fogjuk egymást soha! soha többé!

A gyáros is elégtelen és boszús hangulatban érkezett haza. Életében először szállta meg szívét kételkedés: vajjon helyesen és igazságosan cselekedett-e?

Leánya első pillanatra leolvasta arcáról szokatlan lelkiállapotát és ijedten tudakozódott oka után.

A gyáros mindent elmondott leányának. Ez végig hallgatta őt, — és sok ideig mit sem szólt.

«Nos, talán nem helyesled eljárásomat? — kérké az apa kis idő vártatva.

«Nem — viszonzá Paula kisasszony — mert túlszigorú és igazságtalan. Es mert...

«Nos? kérde a gyáros egészen megijedve leánya feltűnő zavarán és érdekeltségén.

Mert érdeklődöm iránta — mondá Paula k. atyja keblére borulva — az arról álmodtam, hogy életemet vele fogom átélni.

De hát komolyan beszélsz? kérdé meglepetve a gyáros.

Komolyan.

És ő?

Azt hiszem sejti érzésemet és viszonzza is! Csak sejtéd és nem tudod?

Nem, soha egyetlen szót sem ejtett el előttem. Csak a szemeiből tudom.

A gyáros darabig szó nélkül járkált a szobában, azután asztalhoz ült és levelet írt, melyet azonnal elküldött.

Alig félóra múlva inasa Bérczy bárót jelentette.

Nos báró ur, elfogadja ön ajánlatomat? Ha elfogadom-e?!

Paula — szólta be az öreg ur leánya szobájába — jer, itt van vőlegényed.

Balázs Sándor.

Álom.

Az érzéki életnek árnyoldala az álm, amaz a lét tevőleges, ez szenvedőleges állapota, már a régiak a halál jelképének nevezték és méltán, mert öntudatunk megszűnik, testünk csupán tengőéletét éli s végzi szerves működéseit, a vérkeringés lassubbodik, a légzés csendesebben, az emésztés lassabban van folyamatban, a szellem porhüvelyéből kibontakozva idő s tér korlátain túl teszi magát, csupán az élet-erő gyenge fonalai által tartja fenn testével a kapcsolatot; — testi szemeink érzéketlenek a látásra, de lelki szemeink annál élesebben áthatolnak a mindenségen, s nemesak a mult már feledékenységbe ment eseményei, hanem olykor a jövő is mintegy villámként cikázik föl előtte, s ezen lelki képek photographiáit átadja gondolkozó apparatusának az agyvelőnek. Az igaz, hogy ezen apparatusa nem mindig híven tükrözi vissza ezen képeket, hanem olykor az élet tarka változataival fölzifrázva, olykor homályosan elmosódva vagy megfordítva allegóriai képletekben.

Mily korlátlan szabadság uralkodik most körülötte! — A halálra ítélt rab bilincseit lerázva szabadnak érzi magát; — az élet nyomoraival küzködő dusszagdagnak látja magát; — a testi fájdalmakban kimerült beteg, ép egészségnek örvend; mily szomorú csalódásai az anyagi test bilincseiből kibontakozó szellemnek

De nem mindig képes a szellem kibontakozni az érzéki test keretéből, az emésztés rendellenes folyama egy kis gyomor-terhelés következtében, izgalmasan lezajlott jelenetek, aggodalmas hírek, a vérnek fölhevülése s minden nagyobb megrázkódtatások, melyek a szervezetet rendes funkciójából kisodorják a szellemet is együtt szenvedésbe vonják, — ilyenkor aztán rablók és fenevadak üldöznek mindenfelé, dolgaink visszásan mennek, még legjobb barátink és kedveseink is hűtlenek lesznek irántunk vagy megfordítva; szellemünk most is ott időzik az aether tórnélküli régióban és szemléli a gondolkodó apparatus szeszélyeit míg végre megsokalva e zabolátlan elme-futtatásokat, vissza tér s fölbreszti azt. A test szemeit kinyitva mintegy varázsra eltűnnek a zord álmképek, s a lidérc nyomás alól fölszabadulva a mindennapi

élet a maga valóságában tárul fel előtte s folytatja félbe szakadt fonálát.

Nyugodt lelkiismeret, s az érzékiség kicsapongásaitól ment tiszta kedély az álomban is tisztán tükrözi vissza magát, míg ellenben a bűn érzetével terhelt, a dőzsölésben telhetetlen lélek ott sem lel nyugodalmat, saját szelleme kísérti még siron innen is!

Hogy a lélek még alvás közben sem nyugszik, hanem szakadatlan működik, s az ébrenlét szokott munkáit folytatja, de sőt azokat tökéletesíti s újakat teremt, erre példával ugy saját magunk, mint mások tapasztalataiból számtalannal szolgálhatunk, ezért is olyan dolgoknál, melyeknél komolyabb megfontolás szükséges az elhatározásra, egy éjjeli álm olykor csodás eredményeket szül, kivált ha egy magasabb lényben s annak pártfogásában erős hit és bizalom is lelkesít; — igen jól és találó régi szokás-mondás, «*majd még előbb egyet álmodunk fölötte*;» azért is minden komolyabb vállalat ezélba vételénél a *hoggy* s *miként* vagy *mikor* elhatározását, kivált ha önmagunkban meghasonlón ingatagságban vagyunk, jó lessz előbb fölötte aludni; — ennek hasznát alólirottnak is volt alkalma nehény talán egész jövőjére kiható esetekben tapasztalni; — így például az 1878-ki párisi világtárlat alatt ott létem utolsó napjait rendszeren a környékre tett kirándulásokra használtam föl, hogy így a francia élet és ipar körül magamnak tapasztalatókat gyűjthessek; — utolsó kirándulásomból Havreből vissza jövet, elhatároztam magamban a jövő napi estéli vanattal hazámba vissza térni, azonban reggelre oly ingatagság mintegy előérzet fogott elő, hogy tervezett utamat még egy nappal továbbra halasztottam, és szerencsémre, mert az azon este elindult vonat egyik waggonjának tengelye Nancy közelében eltörött, minek következtében számos sérülések történtek, sőt emberélet is esett áldozatul — lehetséges, de sőt több mint valószínű, hogy engem is valami baj ért volna. — Ehhez hasonló esetekkel, ha saját magunk úgy mint hozzátartozóink és ismerőseink leélt napjait figyelemmel kísérjük, számtalannal találkozhathatunk; — a soha nem nyugvó és az anyag bilincseiből kibontakozó szellem mintegy a jövő fátyolát lebbenti föl ilyenkor s ez ébreszti föl bennünk amaz ingatagságot és tusakodást, melynek okát, következményeiből igen is megfejtethetjük; a szellem ezen belső szavára ilyenkor mindig bizvást hallgathatunk, mert az csak előnyünkre válhatik.

De nem csak az anyagi élet körébe vágó, hanem a szellemi tevékenységre is nagy fontosságú az alvás és álm, tudományos kutatások és problémák megfejtése igen gyakran ezen az úton vezetnek eredményre és sikerültek; itt sem szükséges távol tekintélyek után keresnünk, kísérjük csak figyelemmel saját életünk folyamát s reá fogunk akadni több olyan tényekre, melyek rendes logika útján megfejtethetnek előttünk, így többek között ismét egyet saját életemből: bölcsész koromban a 40-es években a gondolkodástamból 28 tételből kellett a vizsgára készülnöm, a tárgy tartalma s a rövid előkészítési idő csak 22 tételnek a betanulását tette lehetővé, a hátralévő hat tételre csak egy futólagos átolvasás jutott, mire a szokott fohász és bizodalommal lefeküdvél aludtam, másnap a vizsgán ép a 24 tétel

az *ok okozat* és *következetességről* huztam s magam sem tudom hogyan hogyan nem, de olyan feleletet adtam, hogy a tanár és elnök nyíltan kijelentették meglepedésüket, hozzá tevén azt, hogy az idáig levizsgáltak között ez az első, mely őket kielégítette, — hogy ezt is mint a többit az alvásközben felszabadult szellem működésének tulajdonitom, kétségtelen.

Legmeghatóbbak azonban a fölszabadult szellem azon álmképei és víziói, melyek a földi életen túl, ott hol a mindennapi gond többé nem nyomja kedélyét, azon hazában, hol az előtte már rég elköltözött rokonszellemek és szeretettek egyesülnek, támadnak föl benne; mily édes örömmel üdvözljük ott egymást, mily isteni nyugalom szállja meg ilyenkor kedélyünket, érezzük a láncokat, melyek e földhöz bilincselve tartanak, megtárgulni, s áthatva a tulvilági magasztosság érzetétől, sirva borulunk egymás keblére, s átszellemülve mintegy érezzük ama biztatót, hogy majdan egykoron elválhatlanul egyesülendünk, s akkor, a midőn itt már testi szemeink megtörődtek «*feltámadunk*» egy új életre, hol a szellemiek egyesülve, nincsen többé elválás — — s midőn e sirva vigasztaló álomból fölbredünk, könyvelt szemeink és mélabús kedélyünk tanuságot tesznek róla, hogy láttuk, hogy átérettük egymást, ilyenkor aztán fölkiáltva az apostollal mi is elmondjuk:

«*Hol vagyon ó halál a te diadalmaid? hol vagyon pokol a te fullánkod?*»

Nagyszerű szív és lélekemelő tanulságokat vonhatunk le az álomból, mely míg egyrészt az anyagi test halálát, más részt az új életet és föltámadását tárja föl előttünk, mi sem győződtehet meg eme jövő létünk alaposságáról és bizonyosságáról inkább mint eme jelképe a halálnak Sz.-Ágoston ezen fölként magasztos szellem e tekintetben igen tanulságos történetet beszél el levelében, melyet *Evodiushoz* írt:*

«Gennadius testvértünk, ugymond, ki mindnyájunk előtt ismeretes, a leghiresebb orvosok egyike kit mi is kiválólag szeretünk s a kit te is mint istenfélő embert s a szegények könyörteljes jóltevőjét ismeresz — mint nekünk nem rég elbeszélte ifju korában sokat kétkedett a fölött, ha vajjon létezik-e jövő élet a siron túl? Mivelhogy az Isten az ő lelkét és irgalmas cselekedetét nem hagyja el soha, megjelene egykor álmában egy ifju fényesen ragyogó tekintettel s mondá neki — «*Kövess engemet!*» — s a midőn őt követné, eljőve egy városba, hol jobbjra fölül a leggyönyörűbb éneket hallá; mivelhogy pedig szerette volna tudni, mit jelentene ez, monda neki az ifju «*ezek a megdicsőültek hála énekei.*» — Jövő éjjelre azután ismét megjelene előtte az angyal s emlékezteti a mult éj álmlátományára s annak részletes elbeszélését kérte tőle, ezek után kérdvén, ha vajjon azt, a mit most az imént elmondott álomban vagy ébrenlét látta-e? «*Álomban ugymond Gennadius*;» — te jól tudod, mondá az ifju, hogy mindezeket te álomban láttad és tudd meg, hogy azt is, a mit most látsz, szintén álomban látod; folytatá tovább az ifju «*Hol van tehát most a te tested?*» felelé Gennadius «*a hálókamrámban*» — de tudod-e mondá az ifju, hogy testi szemeid most becsukva tét-

* (Augustini epist. 159. A.)

lenek? «*tudom*» viszonzá «*Gemadius*» kérdé tovább az ifju «*miféle szemek tehát azok, a melyekkel te most engemet látsz?*» erre nem tudván Gennadius feleletet adni, hallgatott, s midőn így tűnődött fölvilágosítá őt az ifju, s mondá: «*valamint most testi szemeid, midőn az ágyban fekve aluszol tétlenek és nem működnek s mégis ama szemek, melyekkel most engemet látsz, és az egész látományt (visiót) észreveszed valósággal jelen vannak; azonképen halálod után is midőn testi szemeid már többé nem működnek még lesz életerőd látni és érző tehetséged érezni; — s ezért ne kételkedjél többé!*»

Nagy-Zellői dr. Farkas Mihály.

A megújuló nomád-élet.*

(Költözködési elmélkedés a fővárosban.)

Hegygyel, völgygyel, Dunával együtt, a mit Budapestnek neveznek, az csak 45,000 holdnyi, $3\frac{1}{4}$ négyszög mértföld terület. Hanem hát ez csak a «légvonal», meg a «háztető vonal» szerinti terület, abban pedig egymás alatt, földben, toronyban, vízben, mindenütt emberek laknak, 370,000 lélek 10,291 házban, körülbelül 136,000 szobában, vagy ehhez hasonló félében. Hiszen még azok száma is, a kiket a fővárosi statisztikai hivatal adatai a Dunán lakóknak neveznek, 1400 körül van.

Ennek a tömegnek körülbelül negyedrésze megmozdul május és november legelső napjain. helyet változtat, hurezolkodik, egyik városrészből a másikba megy, a nyári időre bezárja lakását, és kivonul a villákba, a bokrok közé, a zöldbe, közeli és távoli falvakba, keresve más helyet, jobb helyet, otthont. A beltelkeken, a kültelken, az utcákon, a városon kívüli poros utakon mindenütt ott czammognak a nagy szekerek, butor-tömegekkel; vagy a kis szekerek egy-egy kvadruppal, sifonnal s utána apraja, nagyja a czipelőknek. Egész nomád-élet minden zürzavara és civilizálatlansága meg van abban.

Ilyenkor látni csak, hogy a lakosságnak milyen roppant tömege változtatja minden évben lakását, pedig még három negyed van ezenkívül hurezolkodásra szentelve, de a november és májusi negyed a legáltalánosabb, melyre a barátságtalan tél tapasztalatai s a jobb lakás utáni vágyak adják az impulzust, s hozzák meg csakhamar a családásokat.

A hurezolkodások iránya természetesen az új házak felé fordul. Noha az építkezések már évtizedek óta igen nagyok, új házaknál alig-alig fordul elő eset, hogy egy-egy lakás üres maradna. A régibb házakban gyakran, a mi természetes is. A lakosság kész keresetének aránytalanul nagy részét ráfordítani a házbérre, csak hogy tisztességes lakásokhoz jusson.

Mit neveznek tisztességes lakásnak? Arra nagyon nehéz felelni. Egyiknek az kell, hogy ne legyen magasan és lehetőleg a központon feküdjék. Napközben ugyanis el van foglalva valami tűzletben. A másiknak világos szobák, levegő által járt udvarok kellene. A harmadiknak az a fő, hogy

* Adjuk itt egy jelesebb írónknak e már megjelent közleményét, mert ez némi tájékozással szolgál mindazoknak, kik gr. Kreithnak «Városi lakásvizonyaink» című könyve iránt érdeklődnek.

minél több szoba legyen, habár nem világosak is, ezek arra számítanak, hogy hónapos szobákat adnak ki. Szamba jön a vízvezeték, sőt még az is, hogy a katonai zenekar meg-megszólal-e a ház előtt; mert ez is előny. Hátha még kertre, nagyobb térre nyílnak az ablakok, vagy egy kis kert is van az udvaron. A tisztességes lakások 6—800 frt bérnél kezdődnek. Szerény lakások, és épen nem valami kiváló pontján a városnak.

A főváros lakás-viszonyairól irt részletes adatok nem valami vidám képet adnak a családi tűzhely otthonosságáról és a főváros lakosságának vagyonosodásáról. A nagy bérházak emelkedése, túltömöttsége mutatja, hogy csak kevesen vannak oly helyzetben, hogy olyan kisebb barátságos házak alá vonuljanak, melyekről az angol méltán mondja: «az én házam az én váram».

Aránylag legkedvezőbbek a lakási viszonyok a Belvárosban és a Lipótvárosban, mely egészen kiépült városrész, palotaszerű házakkal. De a Lipótvárosban egy-egy házban 60—67 lakó is összekerül, pedig e városrészben alig létezik ház, melynek földszintje ne raktár, kereskedés vagy iroda volna. Az emeleteken is sok a hivatalos helyiség. Jobb viszonyok közt laknak az emberek a Belvárosban, hol egy házra 47—50 lakó esik. Hanem a Józsefváros, Ferencváros, mely legnagyobb részben földszinti házakból áll, már olyan arányt mutat, hogy egy-egy házra 36—38 lakó jut. Az átlagos számok szerint a pesti részen minden házra legalább 44 lakos jut, a budal részen 18. Az egész városban 3547 olyan ház van, melyet harmincznél többen laknak, némelyiket négyszáznál is több.

Kisebbségi családok nem épülnek a fővárosban. Mindenki arra törekszik, hogy a telket jól értékesítse, fent a levegőben és lent a föld alatt. A mi a Józsefvárosban, Ferencvárosban, Terézvárosban tíz év alatt épült, az csaknem mind nagy bérház, egész kolónia. E városrészekben a nagy házak tíz év alatt megkétszerezettek, 329-ről 603-ra emelkedvén.

Házbérjövdelem volt Budapesten 1874. évben 22.554,098 frt., 1875-ben 21.359,892 frt., 1876-ban 22.107,482 frt., 1877-ben 20.623,871 frt., 1878-ban 19.447,524 frt., 1879-ben 19.364,944 forint, 1880-ban, 18.732,839 frt., 1881-ben 18.774,949 frt., 1882-ben 20.272,333 forint, 1883-ban, 19.988,184 frt.

A legtöbb szoba a Thonet-házban van, 238, de 294 lakóval, az észak-keleti vasútársulat lánchidéri házában 225 szoba; a piaristák gyár-utcai házában 202, az Orczy-házban 200, a Wurm-házban 184, a Barber-féle házban az Albrecht-uton 174, a Dobler bazárban 171 (443 lakóval), a ferencziek bazárjában 169, a lánchid-téri volt Nákó-házban 162, a Német-féle házban 161, a Kassalik-házban 151, stb.

A nagy házak tehát ugyancsak el vannak lepve. Azokban csak kevés lakás birhat urias kényelemmel, s az uras lakásokat nem a legnagyobb bérházakban kell keresni. A legszomorubb lakási viszonyok adatait azonban a pincze-szobák tüntetik föl. A pesti lakásoknak tíz százaléka pincze. Ezek folytonosan szaporodnak; az utolsó tíz év alatt másfél ezerrel lett több, s most hatodfél ezer, több mint 30,000 lakossal. Tíz év alatt 10,000 főnyivel szaporodtak.

Van Budapesten 42,508 lakás, mely csupán egy szobából áll; 14,183 kis lakás egy-egy előszobával, vagy két szobával; 6,037 közép nagyságú lakás három szobával, milyenben általában a hivatalnoki, polgári családok laknak; 4349 lakás négy vagy öt szobával, és 1454 olyan lakás, mely hat vagy több szobából áll, s e szerint el lehet mondani, hogy e nagy népességű városban alig másfél ezer azok száma, kik urasabb háztartást visznek, a mi négy-öt szoba mellett is megtörténhetik ugyan, de épen olyan mértékben öt-hat szoba sem tartozik mindig a kényelmes berendezkedéshez, irodák és foglalkozási helyiségekül esvén igen sokszor.

A kicsi, egyszobás lakások rendkívüli sokaságát sehogy sem lehet arányba hozni a nagy lakások csekély számával, s ekkép Budapest vagyonságának elemeiről valami kecségetítő képet nem nyújt ez a májusi emelkedés. E számokhoz az adózási kimutatások adhatnák meg az igazán sanyaru állapotok képét.

Az sem valami örvendetes, hogy 43,000 személy oly lakásban huzódik meg, melynek nincs konyhája. Hogy ezek nem jogászok, a kik nem is ugynevezett bérlők, arra következtetni lehet az egyetemek látogatóinak számából. A magánosan élők száma is csak 3043.

Türhető lakási viszonyok közepette a statisztika 2—3 lakót számít egy szobára. Ez a lakások átlagos lakottságának elég megszívelhető kifejezése. De a főváros ezen átlagos kulcsát az 1881-iki népszámlálás 5—6-ra teszi. A túltömött szobákat az öt lakón felül számítja. Százhetvenezer lakosnál több esik az ugynevezett túltömött szobákra, és pedig 6—10 lakó 12,502 szobára, 11—15 lakó 869 szobára. Az egész népességből csak 18,937 van oly kedvező helyzetben, hogy külön szobája lehet; ezen lakása összesen 21,466 szobából áll. Leginkább a belvárosban találjuk.

A középosztály adja meg az országok és a városok főjellegét. A mi fővárosi középosztályunk, a lakásviszonyok után itélve, szegény. Ugyanerről tanuskodnak az új építkezéseknél elfogadott szempontok is. Még a sugárut külsőleg palotaszerű épületeiben is a legfőbb törekvés csak az, hogy minél több kis lakást nyújtson, mert a nagy lakásokról nem bizonyos, hogy ki-vegyék, míg a három, négy szobás lakások oly igen kapósak.

A középosztály lakása minden egyéb, csak nem «otthon». Szigoruan ki van mérve számára, csaknem köblábnyi részletességgel: ebben lehet ebédelni, ebben hálani, ebben leültetni egy-két látogatót; ebben pedig fölállítani egy pipatartót. Kamaráról pesti ember nem is álmodozik. A konyha mellett jut valahogy egy sötét, fülledt levegőjű zug, azt hívják kamarának, de a miben legfeljebb az üres palackok nem romlanak meg. Ezért kell a fővárosi embernek napról napra a piacról élni. A pinczében kap egy rekeszt, hogy legyen meg neki külön-külön a maga patkánya. No aztán egy kis tüzelőfát is levihet oda. Hogyan is lehetne kívánni, hogy nagy emeletes házakban elég pincze, elég padlás jusson a lakóknak.

A mit mi «szalonnak» szeretünk csufolni, az voltaképen egy kis szoba, mely ugy lesz nagyobb szobává, hogy egy még kisebb szoba járul hozzá, az, a melyben hálani

szokás, melyet alkovnak neveznek, sötét, ablak nélküli üreg. Az előszoba, a mit sokszor ebédlőnek kell használni, szintén nem mindig tud ablakhoz jutni; de még hányszor a konyha sem.

E kényelmetlen lakások mindig éber tartják a menekülési vágyat, mely azután november és május elején oly nomád jelenésekben nyilvánul városszerte. Ez hasonlít valami kétségbeesett meneküléshez, valami elűzetéshez. Nagyon csekély azok száma, kik állandónak tekinthetik magukat, kik lakásuk iránt az otthon szeretetével viseltethetnek. Pedig az rendkívül fontos, ha az ember otthon érzi magát, ha nem háborgatja a gondolat, hogy itt ugyis ideiglenesen áll minden butordarab, hogy ezek a falak semmi egyebet nem jelentenek, mint hogy a fedelet tartják helyette.

Hát esoda-e, hogy a fővárosi ember a legnélkülözhetlenebb butordarabokon kívül nem is gondol semmivel, hogy lakása sivár, hogy nem igyekszik magát körülvenni ama esinossággal, izléssel, művészi ékítésekkel, melyek kedélyre, értelemre annyira hatnak, melyeknek barátgyűjtő, izlést fejlesztő hivatásuk van, melyek hiánya eléggé megmagyarozza, hogy műipar és művészet miért tengődik, vagy egyáltalában nincs.

Egy közel négyszázezer főnyi lakosság milyen kopár lakásokban! Még vendéget sem szeretott fogadni.

De hát ez nomád-élet. Nincs maradás, tovább kell menni. Pakolni, hurezolkodni, törni, zuzni. Mindezt abban a reményben, hogy talán akad egy kényelmesebb zugoly. Es végre is, előttünk is, utánunk is, mindenki csak hurezolkodik, s a nagy vándorlásban mindig ugyanazt a körforgást találjuk.

A legnagyobb rész szegény arra, hogy tisztességesen lakhasson Budapesten.

A muraszombati kiállítás.

Mura-Szombat.

A múlt hó végén megtartott marha- és ió-kiállításról a budapesti napilapok távratái egyetmást közöltek ugyan, ha mégis vissza térünk reá, tesszük azt azért, mert ez a kiállítás nagy fontosságú következményeket fog e járás gazdasági viszonyai körül maga után vonni, s mert ennek létrejötte például szolgálhatna sok más vidéknek arra nézve, hogy mivé lehet egy elhagyatott s számba nem vett vidéket tenni, ha az intelligens elemek annak érdekében összetartva, lankadatlanul munkálkodnak.

A szép és termékeny földü muraszombati járás ugyanis a legutóbbi időkhöz csak mostoha gyermeke volt a gazdag Vas megyének.

A központtól, Szombathelytől, legtávolabb fekszik s a Rába és Mura közötti hegylánc által egészen el van szigetelve a megye többi részeitől. Utai igen rosszak voltak; a legközelebbi vasuti pályák pedig 3—5 órányi távolságra fekszenek. De a főbaj a közönségnek a közügyek iránt teljes apathiájában rejlett, úgy hogy a központban senki sem találkozott, ki e vidék érdekeit kellőképen képviselte volna, s így természetesen a központ is megfeledkezett róla. A gazdasági viszonyok hasonló állapotban voltak, a gazdálkodást a

nagybirtokok egy részében, ép úgy, mint majdnem minden paraszt telken, igen hanyagul üzték. Szerencsénkre az utóbbi években minden jobbra fordult. Az intelligencia, élén a nagybirtokosokkal, nevezetesen Széchenyi Tivadar gróf felső-lendvai, Batthyány Zsigmond gróf csernelőcezi, Szapáry Géza gróf mura-szombati, továbbá Gladriwa, Rohrer, s több más földbirtokosok élénk mozgalmat indítottak meg és szószólói voltak a megyei kongregációnál, a járás sérelmének, szóval úgy közigazgatási, mint gazdasági téren általános mozgalom volt tapasztalható s ez meg is termégyümölcsét. Batthyány Zsigmond gróf buzgó fáradozásainak sikerült egy második takarékpénztár valamint egy ugyancsak Mura-Szombaton alakítandó gazdasági egyesület alapjait megvetni s végre kieszközölte a vas megyei gazdasági egyesületnél, hogy ez a folyó ősz folyamán Mura-Szombaton marha- és lókiállítást rendezzen. A megyében ezt a hirt legfőbb gyöngye gunymosolylyal fogadták, mert nem ismerték az utolsó években történt jó változásokat. Szapáry Géza gróf krajna-i hollandi tehenészete, Széchenyi Tivadar gróf felső-lendvai és polláncezi birtokai, melyek — mostoha fia, Batthyány Zsigmond gróf szakismeretről tanuskodó vezetése alatt, — különösen az ottani pinzgau és hollandi tehenészetek és az országszerte híres fris gyümölcsfa iskolája, — továbbá a többi nagybirtokosoknál és parasztságnál az utóbbi években tapasztalható nagy mérvű haladás a marha- és lótenyésztés körül, már magukban is biztosíták a kiállítás jeles eredményét.

Október hó 22-én d. e. 10 órakor Radó Kálmán főispán mint a vas megyei gazdasági egyesület elnöke, megnyitá a kiállítást, melyet egy bizottság, élén gróf Batthyány Zsigmonddal, — rendezett. Mellesleg megjegyezzük, hogy a bizottságnak nagy fáradságába került a parasztságot kapacitálása, hogy szép marhájukat egyáltalán kiállítsák, mert ők még e kiállítás fogalmát sem ismerték.

A kiállítás a gróf Szapáry kertje melletti téren volt, mely szép fasorokkal van betiltetve, mi által a kiállítás valóban festői képet nyújtott.

A kiállítás megnyitásánál a megye intelligenciája közül sokan jöttek ide, így Radó főispán, Reiszig alispán, Ernuszt szolgabíró, Bertha György gazdasági egyesületi titkár, Rösler vándor-tanár, báró Ambrózy Lajos, Inkey Zsigmond stb. A járás intelligenciája pedig teljes számban megjelent; ez utóbbiak közül ott voltak: Szapáry Géza gróf főudvarmester, Szapáry László gróf, Batthyány Arthur és Zsigmond grófok, Széchenyi Tivadar gróf, Gladriwa, Rohrer ügyvéd stb., valamint a vidéki földmivesek nagy számban. Az előkelő hölgyek közül jelen voltak: Széchenyi Jenny és Apraxin grófnők, Ambrózy báróné, Batthyány Gina grótkisasszony, Ernuszt Gézáné stb.

Az összegyűlt közönséget a látottak egészen elragadták; a nemzeti lobogókkal diszitett téren korlátok között 160 kitűnő igásló (melyeket mint parasztagdák állítottak ki) s 145 drb hollandi, pinzgau, magyar, svájci s egyéb fajú szarvasmarha állott, minőkhez hasonlókat hazánkban kevés vidéke volna képes kiállítani.

³/₄ 12 órakor megjelent Milán szerb király, Szapáry Géza gróf, két szerb tábornok, Wickenburg gróf és Della Gracia herceg kíséretében. Milán király Szapáry gróf meghívására külön a kiállítás megtekintése céljából jött át Gleichenbergből. A kiállítás bejáratánál annak elnöke, Batthyány Zsigmond gróf fogadta, s aztán ő kalauzolta a vendéget. A szerb király általános csodálkozást keltett szakértői megjegyzéseivel és kérdéseivel, melyekkel bebizonyította, hogy nemcsak hazája, hanem Magyarország gazdasági viszonyait is teljesen ismeri. Annál örvendetesebbek voltak a király ismételt elismerései a kiállított lovak és tenyésztő-állatok kitűnő minősége iránt.

1 órakor a bíráló bizottságok befejezték működésüket, mire az elnök Batthyány gróf a díjakat kiosztá s szép beszéddel, melyben kitartásra és szorgalomra buzdítá a gazdákat, a kiállítást bezárta.

A szarvasmarhákért az első díjat a Széchenyi Tivadar gróf felső-lendvai, a másodikat Szapáry Géza gróf mura-szombati uradalma nyerte.

Gróf Szapáry, kinél Milán király szállva volt, a király tiszteletére fáczán-vadászatot rendezett. A nagy vendéglőben pedig 100 terítékű lakoma volt és este Szapáry grófnál estély, melyre a vidék notabilitásai mind hivatalosak voltak. A bájos háziasszony ez alkalommal is kitűnő szellemével, elegáns megjelenésével és gyönyörű toilette-jével általános feltűnést keltett. A vidéki szépségek körül még különösen felmentendő a bájos Batthyány Gina grófnő ki rózsaszínű selyem ruhájában valóban rózsakirálynénak is beillett.

Másnap Milán király még fogolyokra vadászott és azután az uraktól elbúcsúzva visszatért Gleichenbergbe.

A mura-szombati járás e fényes eredményével megmutatta, hogy bizony érdemes volna kissé jobban gondját viselni. S erre szeretnők a befolyásos körök figyelmét felhívni. Mit használ ugyanis a gazdag termés, ha azt az ország központjába forgalmi eszközök hiánya miatt el nem szállithatni. A legközelebbi vasuti állomások, mint említők, 3—5 órányira vannak. E tekintetben lesz ugyan némileg segítve a Begede (Badkersburg) spiefeldi vonal kiépítése által, melyet a déli vasuti társaság már meg is kezdett, de e vonalnak, közgazdasági és nemzetiségi szempontból véve, nagyon káros hatása lehet, mert a vidék egész áruforgalmát és kereskedelmét a határon túl Styriába fogja irányítani, s a vidék szláv ajku lakóinak ugyszólván magától meg lesz adva az irány, hogy kifelé, a nem magyar Styria felé gravitáljanak. Nos, ennek hátrányait nem szükség magyaroznunk. A kérdéses vonal fentartásához a gráci tartománygyűlés tetemes évi segélylyel járul. Terveznek ugyan a magyar oldalon is vasutakat, így egyet Regedéből Csáktornyába, egy mást ismét Mura-Szombatból a magyar nyugati vasut vonaláig, de ehhez elegendő pénz a járásban nincsen. Kérdjük, nem követhetné-e a magyar kormány a stájer tartománygyűlés példáját, miáltal az országnak újabb és nagy jövedelmi forrást biztosíthatna?

Gr. B T.

Magyarország finánciális önállóságának megalapítása,

vagyis

a kamatquota végleges megszüntetése és az állam-adósság törlesztése a kiegyezkedési szerződés alapján.

Irta: Székelyi gróf Majláth Kálmán.

Jelszó: Magyarországnak saját bankárává kell válhatnia.

I-ső közlemény.

A politikai elvi kérdés el van döntve hazánkban; s valamint az 1848-iki törvények ama része által, melynek érvényesége soha sem vonatott kétségbe, az 1792-iki francia forradalom elvei véglegesen valósítottak; — úgy a parlamentáris kormány életbeléptetése után, a politikai szabadság mindazon elemei életre galvanizáltak, melyek hazánkban is, mint Angolországban III-ik Vilmos uralkodása alatt, diadalra vergődtek.

Nyolczszáz évnél több folyt le az örökké valóság tengerébe, mióta királyaink legszentebbike, kirántva a magyar nemzetet a barangoló népek soraiból, azt a biztos lakhelyeken telepedők közé emelte.

De ama hosszú időszakban nem merték fel oly válságos kérdések: nem volt a törvényhozó testületnek oly nehéz feladata, sem a nemzetre nézve oly súlyos, oly nyomasztó kötelességnek teljesítése, mint a jelen pillanatban.

Daczára azonban mindezen nehézségeknek, csakis a nemzet szilárd eltökélésétől függ, hogy egy szebb, dicsőbb jövőnek hajnala hasadjon honunk számára is.

Ezen közleményemnek tárgya nem politikai ügy, nem pártkérdés. A nemzet legmagasabb, legéletbevágóbb érdekeinek, nem elméleti, de gyakorlati és tudományos szempontból megfejtése, és megoldásának kulcsa az, a mit tisztelt olvasóimnak előterjeszték. Birálják meg elfogulatlanul, nézeteim helyes vagy helytelen voltát.

Oly időt élünk, melyben az ipar, kereskedelem és a roppant pénzvásár szétágazásai folytán, az anyagi érdekek oly tulsulyra vergődtek, hogy ama *nemzetnek és országnak erkölcsileg és politikailag okvetlen tönkre kell mennie; melyben az anyagi érdekek hazai és nemzeti kifejlődése tespedésbe sülyed.*

El van terjedve a hir, hogy a magyar ember keblében sokkal könnyebben fogamzanak a lovagiasság és költészet magasztos érzelmei, mint a számtan száraz eredményei: — mi a 19-ik században mondva egy nemzetre, majdnem vádnak tekintendő. És fájdalom, nem is alaptalan ezen állítás; — mert az csakugyan tagadhatlan, hogy Magyarországon igen — igen ritka azon ember, ki elméleti fináncztudománnyal foglalkozott volna, és még ritkább, sőt mondhatni, Diogenes mécsesével keresendő az, ki alávetve a theoriát a gyakorlati megbírálnak, annak hazánk originális viszonyaira miképen leendő alkalmazásáról gondolkozott volna.

Nagy bajnak nevezendő az: — mert éppen a fináncztudomány az, melynek alapelvei inkább helyi viszonyokhoz vannak kötve, úgy annyira, hogy a mi az egyik országban helyes, káros lehet már a szomszéd tartományban. És valóban az európai műveltség és polgárosodás mostoha fiai maradunk mindörökre, ha alá nem rendeljük ezentul a lovagiasság és költészet ér-

zelmeit a számok hajthatlan hatalmának, utódaink iránti magasabb rendű kötelezettségünkben.

Ily válságos időben minden honfinak, legszentebb kötelessége, tehetségéhez képest, egy porszemnyit letenni a haza oláárára; és így remélem, hogy kevesen fogják rosszalni törekvésemet, midőn tanulmányozásaim és fáradságos munkám eredményét kívánom megismertetni a legtágasabb körökben.

Tévtanok zavarták meg a tiszta eszméket; oly tévtanok, melyek a tanári székről hangoztatva, elméletileg helyesek ugyan, de átültetve a gyakorlati életbe, ugyanazon mérvben helytelenek.

Ezen tévtanok legveszedelmesebbike az, miszerint egy soha meg nem szünő kamatfizetés, nemzetgazdászati szempontból igen ártatlan sőt közömbös dolognak tekintetik.

Igenis! *Ott hol a nemzet fölös tőkével rendelkezik, és önmagának fizeti a kamatot, ott nem káros a kamatfizetés.*

De ha ellenkezőleg egy országban, mely úgy is végzetes tőke-deficitben sinlődik, beáll ama boldogtalan viszony, miszerint a kamat, vagy egészen vagy nagy részben kimegy a külföldre, akkor nem létezik földi hatalom, mely gátat vethessen ily nemzet anyagi, erkölcsi és ennél fogva politikai bukásának.

Ily állapoton és viszonyon egyedül csakis rendkívüli vagy rendhagyó módon lehet segíteni, nem a fél évszázadon át lejárt uton, nem a már régen elkopott eszközökkel — mert a derangirozott állam hitele és kifejlődése más alapon nyugszik, mint a rangirozotté — és ugyanoly rendszabályok alkalmazása teszi tönkre végképen, a pénzügyeire rendezetlen államot.

Az állam anyagi érdekeinek három ága van:

1-ső. Az államhite; mely tetőpontját találja az államadósságban.

2-or A magánhite.

3-or. Az adórendszer.

Az államéletnek ezen három fő-főtényezője oly szoros kapcsolatban áll egymással, hogy ott, hol az egyik sinlődik, a másik kettőnek is károsnak kell lennie.

Ott hol az államnak, állami minőségében nincs hitele, ott a magán ember sem birhat több tekintélylyel a pénzvásáron. A hol pedig a magán ember hitel hiányában szenved, ott az adórendszernek fiscalis természetűnek kell lennie és maradnia.

Ha tehát műveltségi és polgárosodási hivatásunknak megfelelni szándékozunk, kell az államhitelt helyreállítanunk az által, hogy az államadósságot egy biztos, a civilizált világot kielégítő basisra fektessük.

Feladatul tűztem ki magamnak:

1-ör. Kimutatni a kárt, mely a kamatquotából az országra háramlik.

2-or. Megmutatni az utat és módot, miképpen lehetne ezen bajból kibontakozni; az állam-hitelezők, a haza és az összbirodalom előnyére, s hogyan lehessen Magyarország önállóságát finánciális tekintetben megállapítani.

Felismerve az anyagi érdekek reciprocitását, mely a birodalom két része között fennáll, sehogysem rosszalhatjuk, hogy Magyarország a Lajtántúli tartományoknak az állam-adósság rendezésében segédkezet nyújtott.

Az ellenkező eljárás tönkre tette volna a Lajtántúli tartományokat, lett volna casus belli, nemcsak Ausztriával, hanem a civilizált világ minden országával, hol osztrák állampapírok léteznek. Nekünk pedig békés kifejlődésre van szükségünk, nem zavaros idők, nem háborúra.

Két út kínálkozott, melyen Magyarország, az állam-adósság rendezésében részt vehetett volna.

Az első volt: Egy önálló magyar állam-adósság kihatása az összbirodalom állam-adósság tömkelegéből.

A második volt: A kamatquota elvállalása.

A nemzet ezen utóbbi utat választván, egy végzetes finánciális hibát követett el.

Magyarország fizet kamatquota fejében évenként 31—32 millió forintot. Ez tesz 1.550 millió frtot. Miután pedig az államhitelezők részint bécsi, részint külföldi bankárok és tőkepezések, ennél fogva az ország ezen óriási összeget a bécsi és külföldi bankárok és tőkepezéseknek, tehát nem önmagának fizeti, hanem idegeneknek. De éppen azért, mivel ezen összeg minden évben megújítja barangolását határszéleinken túl, s mindannyiszor külföldiek kezeibe vándorol, nemcsak a tőke, de annak kamatja is idegen érdekeknek szolgál.

Fizetett a nemzet például 1868-ban 31 millió forintot, a kamat quota fedezésére, mely összeget a bécsi és külföldi bankároktól a szelvények lettek beváltva.

Mire fogják fordítani ezen bankárok és tőkepezések az így kezeikre került magyar 31 millió forintot? Bizonyosan saját egyéni érdekeik előmozdítására. Azon leendenek, miszerint ezen összeg minél több hasznot, és kamatot hajtson nekik nem pedig hazánkban. Azon lesznek, hogy ezen pénzen saját hazájunkban új értékeket teremtsenek, és így ott szaporítsák a nemzeti vagyont. Veszendőbe ment tehát ránk nézve nemcsak a tőke de annak kamatja is.

A most következő kiszámításom alapjául vettem azért egy 50 évnyi időközt, hogy világosan tüntessem ki az áldozatot, melyet a nemzet, ezen idő lefolyása alatt hoz, mely óriási összegek vonatnak el a honi termeléstől, a nélkül, hogy a bajon segítve legyen. Mig ellenkezőleg, ami törlesztési systemánk folytán, 57 évben az államadósság — sokkal kisebb költséggel tőkéstől, kamatostul lefizettetnek.

Józan nemzetgazdászati elvekből kiindulva minden fizetésnél vagy beruházásnál kétféle számítást kell tekintetbe venni.

Először: Vajjon a beruházás valóban szaporítja-e, vagy csak színleg a nemzeti vagyont? Mert csakis az a beruházás helyeslendő, mely a közvagyon évente legalább is öt percenttel szaporítja.

Másodszor: Valjon szenved-e esorbát az ország termelési képessége valamely fizetés által vagy sem? Mert vannak esetek, midőn valamely beruházás káros, mig a fizetés éppen hasznos lehet — vagy megfordítva.

Harminczegy milliónak 5% kamatja tesz 50 évben 77.500.000 frt. Ennél fogva az ország, már az első quota lefizetése következtetésében vesztett 77.500.000 frtnyi kamatot.

(Folytatjuk.)

SPORT.

A trónörökös vadászatai.

Ibenhorst, nov. hó.

A vadászat nem mindennapi nemének voltunk tanui néhányan, kik a Rudolf trónörökös ő fensége által északi Poroszországban töltött napokban közelében lenni szerencsések valánk; s épen ez indít arra, hogy bár kissé elkésve az évadnak ez érdekes mozzanatát a «Szemle» számára leírjam.

Ő fensége mint Vilmos porosz koronaherceg vendége ennek társaságában s csekély számu kísérettel érkezett meg Ibenhorstba a múlt hó utolsó napjaiban, hogy a tiszteletére rendezett jávorszarvas vadászaton részt vegyen.

A jávorszarvas, a német őserdők állatainak egykori királya, ma már kiveszőben van s csupán itt Ibenhorstban van még belőle egy körülbelül 120 darabra tehető állomány, melynek fentartására az itteni királyi erdőségekben a legnagyobb gondot fordítják. Az óriási vadászterület körülbelül 20,000 holdat foglal el s már első pillantásra is érdekelt az emberben úgy, hogy midőn a jávorgimek agancsaival díszített kényelmes királyi vadászlak ablakaiból először végig tekintetem felette, elfogott engem is az a sajátságos izgalom, a melyet minden vadász tapasztalt magán akkor, midőn egy ilyen gazdag zsákmányt ígérő rengeteg feküdt szemei előtt. — Valódi unikum ez a maga nemében egymással vállalkozó eger, fenyő s nyírfa erdővel, melyeket kiterjedt lápok sűrű náddal benőtt ingoványok szakítanak meg s melyen Szeszkin folyó gyors hullámai futnak keresztül.

Az idő nem kedvezett a magas vendégeknek, a mennyiben ott tartózkodásuk alatt soha sem szűnt meg az eső. — A második napon azonban mindezzel nem törődve megindultak ő fenségeik a ritka élvezettel kecsgetető vadászatra Nostitz gróf s kivülről még néhányak által kísértetve Reisch fővadászmester vezetése mellett a Skirvithez közel fekvő szigetekre, hogy a sűrűségben rejtőző jávorgimek felhajtását bevárják.

Rudolf trónörökös egy magasabban fekvő helyen foglalt állást. A két első hajtásnak nem volt eredménye. Nemsokára azonban egy hatalmas jávorszarvas csörtet elő a nádasból s a Szeszkin folyóba ugorva átuszni igyekszik azt. Ebben a pillanatban találja őt a trónörökös golyója, mely azonban le nem teríté. Csak midőn vergődve a tulpárra jutott s még három lövés érte, bukott el az erőteljes állat s fújták meg a vadászok a kürtöt, hirdetve az elősietőknek a gazdag zsákmányt. — Ő fensége szóval

is kifejezte örömét a körülállóknak a szép példány elejtése felett s megmértetve a hatalmas tizenkét agancsost, kitént hogy súlya mindenestől 425 klgram. — Külsőjére sokban különbözik az ilyen jávor a többi szarvasoktól; szőrözte vöröses barna, tagjai erőteljesek; lapos, szokatlan alakú agancsaival úgy tűnik fel mintha egy ősszállatot látnánk magunk előtt. A lápon kiváló ügyességgel jár, kitűnően uszik s a süppedékes mocsárban sebesen hatol előre még ha szügyéig ér is. — Vezetőnk állítása szerint husa izletes, tápláló, s velejét igazi csemegének tartják.

A trónörökös Ibenhorstban tartózkodása alatt őzekre is vadászott s élénken érdeklődött a vidék madárvilága iránt, különösen

JÁVORSZARVAS.

tanulmányozva az itt előforduló sas-fajokat.

Az ő fensége által elejtett jávorgimet kifogják tömni s a luxenburgi kastély gyűjteményében bizonyára kiváló hely jut neki.

Gróf A. N.

Vadász-levél.

Hátszegvidék, november hó 1884.

A hosszú csörtékre eredményes vadászatokkal az idén nem dicsekedhetünk, mert azokon a kitűnő területeken a vízmenti berkekben, a hol más években 50—100 darabot találtunk, az idei őszi huzás alkalmával csak kettő akadt. Ezek aggatékra is kerültek.

Ugy látszik, hogy az idén a sok esőzés folytán nem volt szükségük a vizek mentét fölkeresni, — hanem az erdőkön vonultak keresztül. — Bizonyítja ezt az a tény is, hogy a volt Zarándmegyében Kőrösbányán Zomor Antal barátom e hó 23-ig 26 hosszucsörűt kerített aggatékra, de mind a meredekebb fekvésű cserjékben találta és tulon túl nagy területeket kellett bejárnia, míg egy vagy 2 darabra akadt. — Egy ily vadászatán részt vettem. — Ekkor egy napi vadászaton találtunk 8 hosszucsörűt, melyek mindenike aggatékra is került, — no meg egy nyul is! — Azonban ez oly fáradságos szalonka-vadászat volt, hogy ha mindig csak ily fáradsággal járnának az ilyen vadászatok, —

bizonyára igen sokan felhagynának inkább a hosszucsörűek üldözésével. — Zomor barátom azonban annyira szenvedélyes szalonka-vadász, hogy nem irtózik az ily fáradságoktól — s bizony azt hiszem, hogy az idén nem sokan dicsekedhetnek 26 hosszucsörűt elejtésével.

Medvevadászataink mostanig igen rosszul sikerültek, mert tudtommal csak is 2 medve hullott el a vidéken.

Az angolok közbejött betegség miatt le sem jöttek vadászterületeik megvadászására; de nincs is több remény ebben az évben a medvevadászatra, mert a már több ízben a havas alján fekvő falvakig lejutó havazások barlangjaik közelébe kergette fel a maczkókat, oda pedig felhatolni ilyen időkből nem épen kellemes mulatság.

Klopotiva vadász-hasznóbérlője, a morvaországi dr. Ritter von Hardegger le jött ugyan 4 napra ide vadászni, de csekély eredménnyel vadászott: az egész eredmény 1 róka, 3 nyul és 5 hosszucsörű volt.

Medvék voltak ugyan minden hajtásban, de egy sem került puskacsó elé. — Rövid itt mulatásának oka az volt, hogy meg kellett tennie az előkészületeket az áfrikai utazására — s így nem késztett tovább; — azonban azzal a reménnyel távozott innen, hogy jövő évre (ha utazásából szerencsésen érke-

zik haza) több időre jön le a medvék hajszolására.

Ugyanezen a területen történt e hó elején, hogy egy asszonynak tehene, mely az erdőn volt legelni, este nem került haza. Az asszony reggel keresésére indult. — A bokrok közt járva, reá bukkant egy medvére, mely éppen az ő tehenén lakmározott. A medve nem engedte magát az üreskező asszony által háborgatni; neki rontott s megkapván balkarját, az oldalon ledobta magától vagy 20 lépésnyire, s ezzel visszafordult prédáját elköltendő. Az asszony hosszú ideig feküdt eszméletlenül, s midőn kissé felocsudott, rémülten hazavánszorgott. A bal karjából a medve kör-

mei között maradt egy darab, de a seb szerencsére nem veszélyes s már csaknem egészen beheggedt.

Buda Ádám.

Rendkívüliségek az ebfajban.

A világ valamennyi állatai közt az ember egygyel sincs oly gyakori és majdnem mondhatni benső érintkezésben, mint az ebbel. Az emberek általán véve az ebeket legokosabb, legszelidíthetőbb, legjámorabb és leghűbb állatoknak tartják. Azt hisszük, hogy a civilizált államokban létező ebfajok igen hosszú során a nemzedékeknek mentek át, míg őket annyira meglehetett szelidíteni mint ezeket most látjuk, mert annyi bizonyos, hogy az ebek vad állapotban, mind a fennebbi tulajdonságok egyikével sem bírnak, sőt épen ellenkező természetűek.

Az ebfajhoz sorolják a farkasokat, rókákat, sakálokot és hiénákat is és ezek csakugyan az állatok közt a legkegyetlenebbek, legálno-kabbak és a vad ebekről azt is lehet állítani, hogy legbutábbak és épenséggel szelidíthetlenekek.

A híres utazó Gordon Cumming Londonban felolvasásokat tartott utazásairól a keleten és a többek közt a sziriai vad ebekről, valamint az egész Törökországban kóborló ebekről igen érdekes közléseket tett. Ezen ebek még a városokban is félig vad állapotban kóborolnak utcáiról utcára. A törökök válásuknál fogva nem bántják őket, de minden civilizált európai méltán megbotránkozik azon szabadságon, melyet az ebek még Konstantinápolyban is élveznek, hol épen semmi hasznukat nem veszik, sőt még vadászatokra sem használják, hanem ezekre onkákat és szelidített párduczokat és leopárdokat használnak.

Az említett angol utazó egy éjjel Sziriában közel Bálbekhez egy roppant nagy számú ebesorda által támadtatott meg és legnagyobb életveszedelemben forgott. Nagyon jellemző a vad ebek gyávaságára és butaságára az, hogy Gordon Cumming az ebeket csak úgy tarthatta kellő távolságban magától, hogy plaidjét lerántván vállairól, ezt feje körül forgatta és ezzel rémitette el a vad ebeket magától, melyek ugyan körülállották és ugatták őt, de nem merték megtámadni.

A híres vadállatszeli-dítő Carter azt állította, hogy az ebfaj közt a farkas ha megszelidítik, minden bizonnyal a leghűbb, és valamennyi ebfaj közt egy sem szelidíthető oly könnyen, mint a hiéna és ez a párduczhoz azon arányban áll szelidítési idő tekintetében, mint 1 a 7-hez, a leopárdhoz, mint 1 a 9-hez, az onkához, mint 1 a 2 $\frac{1}{2}$ -hez, az oroszlánhoz, mint 1 a 5-hez és a tigrishez mint 1 a 6-hoz.

Legujabban a londoni regents-parki állatkert egy új állatfajjal szaporodott, ez a

ázsiai csikos hiénához, de ettől épugy mint az áfrikai petytyes hiénától abban különbözik, hogy sem pupja nincs, s elől nem magasabb mint hátul, — színére nézve iromba, szőre középhosszuságú, nem oly hosszú mint a csikos hiénáé, de nem is oly rövid, — mint a pettyegetetté.

A regents-parki szemlélők a fokföldi ebnél azon észrevételt tették, hogy kifejezése bizonyos buta zavarodásra és ámulásra mutat, ezenkívül egy nemét a határozatlanságnak vélték benne felismerni. — Valami olyanforma, mintha hiénától és farkastól származnának.

Ezen vad állat természeténél fogva borzasztó kegyetlen és dühös, emellett rendkívül fürgé és vakmerő. Nagy falkákban barangolja be egyik tartományt a másik után, sehol sem marad állandóan és borzasztó pusztításokat visz véghez a marha és juh nyájak közt. Ilyenkor nincs mód, hogy valami biztonságban maradjon előtte. Most, mióta fogságban van, megkísérelték megszelidítését, de minden eredmény nélkül.

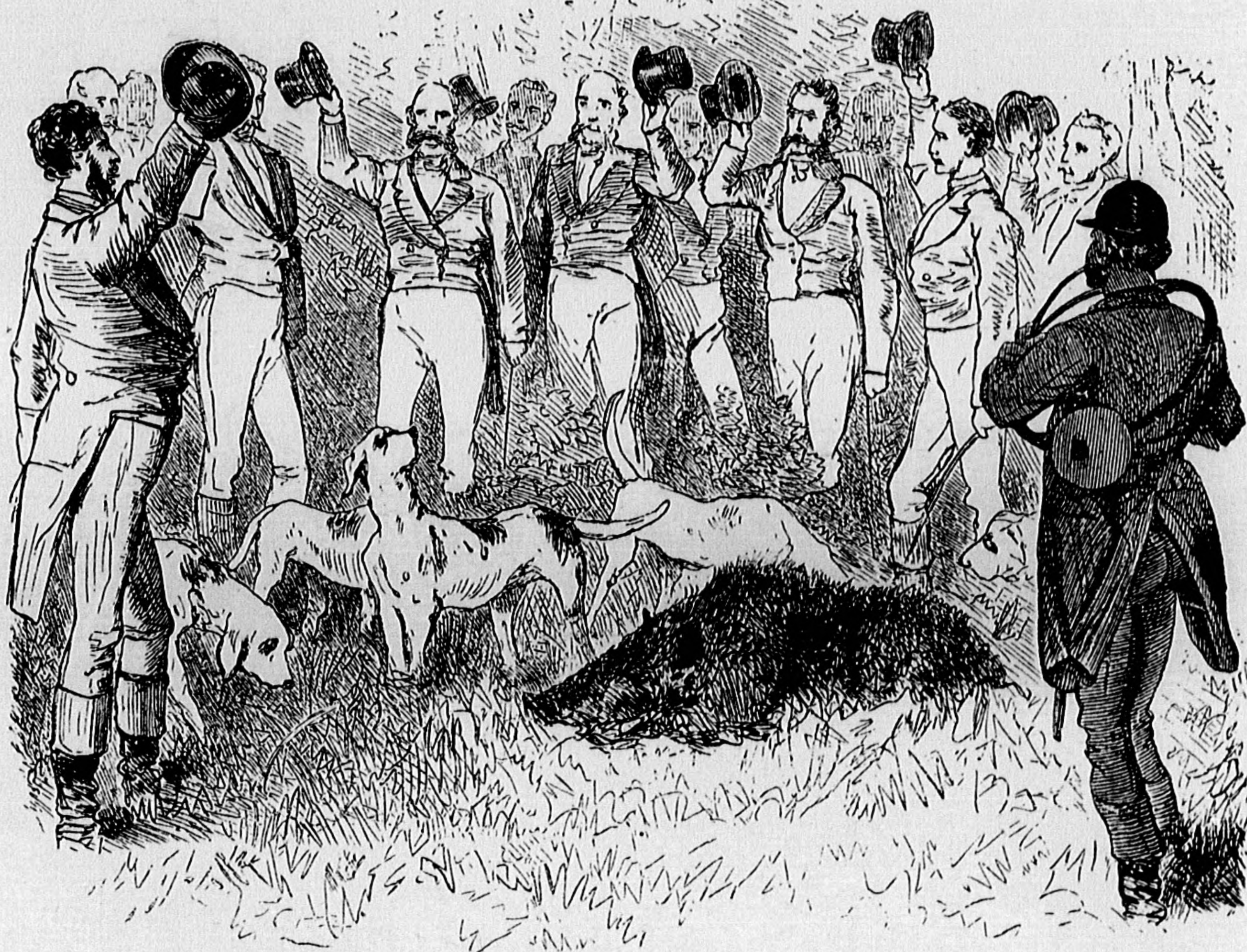
A londoni regents-parki állatkertben talán egyetlen állat sincs, mely annyira nehezen nélkülözné a szabadságot, mint ezen eb, ugyanannyira, hogy még azon állatkertbeli szolgák is, kik élelmet hoznak ezen állatnak, nem bírták megszelidíteni és nem is közelíthetik meg.

Egy híres természetbuvár Londonban azon észrevételt tette, hogy csak a ragadozó állatok azok, melyek busulni látszanak szabadságuk elvesztése felett, ellenben azokon, melyek szabadságuk elvesztéseért kárpótlásul élettük biztonságát nyerték, épen nem látszik ezen busulás az elvesztett szabadság felett, legkevésbé a majmokon és madarakon, — melyek mintegy jobban látszanak magukat érezni fogságban, mint szabad állapotban.

Mi rendkívüli nagy ezen vad eb vadsága, ezt az is mutatja, hogy míg a hiéna, a tigris, a zebra, a quagga, a szarvorrú legalább ápolója iránt mutat némi szelidséget és ragaszkodást, a vad eb még most is ellensége ennek.

Vegyes sporthirek.

Az ügető versenyekkel a saison véget ért. Érdekes volt az első nap (okt. 26), melynek hőse a világhírűvé vált amerikai

A ZSÁKMÁNY.

HAJTÓVADÁSZAT NYULAKRA.

kapföldi áfrikai vadászó eb. Ezen állat megkülönböztetendő az áfrikai, kivált a fokföldi hiénától, melynél jóval kisebb, ennél sokkal vadabb, vérengzőbb és kegyetlenebb. Egész a jelen időkig sohasem sikerült egy ilyen állatot is megfogni, de mint-hogy a találékony emberi ész nem ismer határokat, úgy ezuttal is egy bátor és fufangos angol több busman hottentotta segítségével egy ily állatot mégis megkerített s azt fogva elküldötte Londonba.

A fokföldi vadeb inkább hasonlít az

Amber elnyert a nemzetközi több szakaszos versenyből két díjat; mellette Giddings Harry kiváló tiszta ügetésű Spyje vonta magára a figyelmet s nyert könnyen a megnyitó versenyben. A második nap érdekeltenségét kárpótolták az utolsónak meglepő eredményei, különösen Eszterházy Miklós gróf sárga kanczájának Andálnak győzelme, mely háromszor verte meg kemény ellenfelét Spt s elnyerte a 4000 frankos budapesti díjat. Idő első 5 : 56. — Tot. 5 : 20.

A **pardubitzai versenyek** a várakozáson alul ütöttek ki, a mennyiben soha sem indult oly kis mezőny mint az idén. Elhez járult a sok eső, mely a pályát is megrontotta s azonkívül csökkenté a közönség érdeklődését.

A **budapesti 1886-iki versenyekre** a nevezések november elsején zárultak. Ezek a következők: *Egyesült nemzeti és hazafi díj* 800 frk. ar. 3 éves magyar, azaz Magyarországon ellett és nevelt ménnek és kanczák számára. Táv. 1600 m. 70 aláírás. *Kancza díj* 10000 frk. Minden 3 éves continentalis kancza számára francziák kivételével. Táv. 2000 m. 54 aláírás. *Vándorló verseny* 3000 frt Táv. 240 m. 3 éveseknek. 53 aláírás. *St. Leger* Minden belöldi és német 3 éves ló számára. Táv. 2800 m. 97. aláírás. Az 1886-iki *Csikó versenyre* (5000 frt) a nevezési zárlat f. é. december 31-én lesz.

A **bécsi 1885-iki lókiállítás** munkálatainak keresztülvitelét egy, Trauttmansdorf Károly herceg elnöklése alatti bizottságra ruházták át.

* * *

Az **udvari parforce vadászatok** változó eredmény s időjárás mellett folynak. Ő felsége a király gyakran vesz részt bennök. Sz. Hubert napját élénk részvétellel ülték meg az e naptól fogva kötelező vörös frakkba öltözött vadászok. Ugyanekkor két szép runben gyönyörködhetett a társaság; egyik run csakhamar killben végződött. Azóta számos érdekes róka-, szarvas- s nyul-vadászat tartatott a megyeri környékben többnyire Eszterházy Miklós gróf, a master jelen létével.

Elegy-agárversenyt rendezett a szolnok-megyei sport-egyesület a múlt hó utolsó napjaiban. Nevezve volt 15 agár. Győzött Geiszt Gáspár Rigója és Halász Mirtusa.

Jamnitzból írják, hogy Pallavicini Sándor örgróf vadászterületén nagy vadászatok tartattak. A zsákmány 2449 darabból állott. Az örgróf az idén vadkárok fejében 12 ezer forintot fizetett.

ATHLETIKA.

Az **athletikai terén** hazánkban nevezetes mozgalom van bekövetkezőben. Egy országos testgyakorlati szövetség eszméje, mely évek óta ki volt mondva, a megvalósuláshoz közeledik. A fővárosi s vidéki egyesületek nagyobb része késznek nyilatkozott az országos értekezletre megbízottakat küldeni. Örömmel nézünk e mozgalom elé, mely új korszakot van hivatva nyitni a magyar athletikai életében.

A **magyar athletikai Club** zártkörű házi viadalát decz 13-án fogja megtartani, mely alkalommal a nálunk eddig nem divott törvívásból is rendeznek versenyeket.

A **Neptum** budapesti evezős-egylet név alatt egy új sport-egylet van alakulóban

fővárosunkban. A mozgalom megindító nagyobb részt ismert nevű sportsmannek: a «Nemzeti hajós-egylet» kilépett tagjai. — Az ujegylet csónakai, William James jó hírű csónak-építőnél készülnek.

A **kettős velocipéden** Smith és Brown urak két mértföldnyi távot 6 p. 2 mp. alatt tettek meg a Crystal Palace parkjában. A két hírneves cyclist nemcsak e legujabb két mértföldnyi távban, hanem hosszabb pályákon is a legjobb eredményt érte el.

A **nizzai jövő tavaszi regattákra** a versenyföltételek már ki vannak írva. Az első napon ápril 7-én, öt nagyobb díjért fognak versenyezni.

A **kolozsvári athletikai Club** f. hó 4-én gyalogversenyt tartott, melyen elsőnek Borbély György érkezett be, ki a Kolozsvártól Apahidáig terjedő utat oda s vissza 3 óra s 25 perc alatt tette meg.

Nagy billárd-verseny lesz mához egy hétre Bécsben. Versenyezni fognak Vignaux, «Le champion de deux mondes,» és Peyrand-Rodolphe. A kihívó Peyrand-Rodolphe, feltételei 3000 point, három nap alatt. A győző jutalma 10,000 frank. A verseny iránt már is nagy az érdeklődés, különösen mióta kimondták, hogy a versenynek nők is tanui lehetnek.

A **kolozsvári athletikai club** ideiglenes választmánya f. hó 7-én hozott határozata értelmében a gyakorlatokat a torna-vivoda által felajánlt helyiségben egyelőre a következő rendben fogja megtartani: hétfőn és csütörtökön: vívás és boxolás; kedden és pénteken: erőgyakorlatok, ugrás és tornázás; szerdán és szombaton tetszés szerinti egyes gyakorlatok (bunli) a melyeneket különben a többi napokban is lehet űzni, a mennyiben a főgyakorlatot nem gátolják.

Svájci birkózás Amerikában. Schmidt Ágoston és Gemenwein Frigyes az első Németország, a másik Svájc bajnoka múlt hó 8-án New-Yorkban három menetben svájci mód szerint birkozási versenyt rendeztek, melyen Schmidt maradt győző s ő nyerte meg az 500 dollárnyi díjat.

A **berlini velocipedisták** egylete két vasárnapal elelőtt tartotta az új pályán próba versenyeit. Az első díj, egy serleg győzője Pundt úr volt.

100 yardos sik-verseny. A new-yorki athletikai club két tagja Ford N. W. és Wilmer W. C. múlt hó 12-én a nevezett club telkén 100 yard gyors futási matchot rendeztek s Ford elkeseredett küzdelem után 10³/₄ másodperc alatt 6 hüvelyk előnyvel első győztes maradt.

A **londoni athletikai club** múlt hó 25-én a Stamfordbridge telken rendezett második őszi meetinggel az idei évadot befejezte. E meeting fénypontjául Mr. Carter 24 ellenfél ellen kivívott 3 mértföldnyi handicap futása tekinthető, melyen a győztes Carter 14:58⁴/₅ időben érkezett be.

Mr. James Copland, a Surrey bicicle club egykori tagja tizenkét nap alatt tricycle-n Sydneyből Melbourneba utazott s így ez idő alatt 583 mértföldet tett meg. Mr. Copland augusztus 14-én hagyta el Sydneyt és augusztus 26-án számos kaland és közbe jött akadály után Melbourneba érkezett.

Páris bajnokságáért múlt hó 26-án folytak a bicycle-versenyek. A Párisból Meruig való 124¹/₄ kilométernyi ut volt a verseny-pálya. Nyolcz versenyző vett részt a vidadban. Girand M. daczára az erős szélnek és helyvel közel esőnek megnyerte a címet. Idő: 6 : 31 : 46. Másodiknak Gras M. érkezett 6 : 45 : 35 alatt. A harmadik Pagis volt 7 : 01 : 50 alatt. (Herkules.)

ÁLTALÁNOS SZEMLE.

UDVARI HIREK.

A **király ő felségének** hazánkban való hosszabb tartózkodása s az itt töltött napok eseményei tanuskodnak arról, hogy ő felsége mindinkább itthon érzi magát a magyar arisztokrácia körében. — Gyakran vesz részt a parforce-vadászatokon, hol kedélyes beszélgetésbe bocsátkozik a társaság tagjaival. — Minden csütörtökön kihallgatást ad s ilyenkor megeléknül a budai várpalota. — Múlt hó 28-án fogadta ő Felsége a delegációkat, 30-án jelen volt a nevérol elnevezett lovas kaszárnya alapkövének ünnepélyes letételénél. Itt tartózkodását csak néhány napra terjedő bécsi utja fogja megszakítani, melyből visszatérve, február hóig körünkben marad.

A **királyné ő felsége** és Mária Valeria főhercegnő Gödöllőn tartózkodnak. A királykisasszony legközelebb egy elmés kis szindarabot írt, melynek egyik szerepét ő maga, a másikat az udvarnál tartózkodó ifju bajor főhercegnő fogja személyesíteni a 19-ére tervezett előadáson.

Rudolf trónörökös laxenburgi udvarában mozgalmas napok vannak. A koronaherceg poroszországi utjából visszatérve, vendégül várja azon főrangnak nagyrészt, kiket az ősz folyamában meglátogatott. Az udvarnak vendégei eddig: Gizella főhercegnő és Lipót bajor herceg, továbbá a görögényi vadászok közül gr. Teleky Samu és Bornemissa Tivadar báró. Két nagyobb vadászat folyt le eddig; az első okt. 30-án a neudorf-laxenburgi területen, melynek eredménye 354 nyul s 35 fogoly volt, a második nov. 4-én, szintén kedvező sikerrel.

Albrecht főherceg okt. 30-án érkezett meg Arcoba, hol a tél egy részét fogja tölteni.

József főherceg Alesuthról többször bejön fővárosukba. F. hó 6-án meglátogatta a technologiai muzeumot s egy teljes órát töltött el a részletes szemléléssel. — Az elmúlt napokban egy kiválóan tiszta magyarsággal írt tudósítást küldött be a népszerű főherceg a «Tüzoltói Közlönybe» a szaári tüzről, melynek oltásánál ő maga is parancsnokolt.

Vilmos német császárt a napokban csaknem az a baleset érte, a mi pár évvel ezelőtt. Elcsuszott a parquetten s vállán kisebb sérülést szenvedett, mely azonban már javulóban van.

A **braunschweigi herceg** végrendeletét pár napi titkolás után nyilvánosságra hozták. Az elhunyt által sajátkezüleg írt okmány szerint főörökösökké Cumberland herceg és Albert szász király lettek. Közéleokról nem igen emlékezett meg végintézkedésében.

A **belga király** Umberto olasz uralkodónak a nagy ezüst vitézségi érmet adományozta a kolera alatti hősiességéért elismerésül.

Károly romániai király e hó 30-án utazott el Sigmaringenből nejével együtt s Bécsen és fővárosunkon keresztül Bukarestbe tér vissza.

TÖRVÉNYHOZÁS.

A **két ház** működése a delegációk miatt egy időre félbeszakadt s csak a bíráló és pénzügyi bizottságok tárgyalásaiban ad életjelt magáról. A legközelebbi ülések nov. 22-én lesznek.

A **magyar delegáció** október 27-iki alakuló ülésen elnökévé Tisza Lajos grófot megválasztván, a következő napon tisztelgett ő felségénél. A király beszéde, melyet a delegátusokhoz intézett, amnyiban jelentőséges, a mennyiben Németországgal való barátságunk mellett hangsúlyozza a köztünk és Oroszország közt fennálló békés viszonyt. Ugyancsak e megnyitáskor volt alkalma ő felségének a horvátországi ellenzék viselt dolgai feletti rosszállását a jelenvolt horvát delegátusok előtt kife-

jezni. — Üléseket naponta tart a delegatio. Érdekesebb mozzanatai: Kálnoky gr. kijelentése a külügyi viszonyok békés alakulásáról, a hadügyminiszternek a hadsereg újraszervezése iránti terve, s a dualismuskon a konzuli igazságszolgáltatásban leendő keresztül vitele. — A magyar kincstár terhére 32·7 millió van a közös költségvetésben előirányozva.

EGYHÁZ.

Az *Osservatore Romano* legújabb számában olvassuk Ó Szentsége apostoli levelét, melyben megerősíti a kompostellai bibornok-érsek ítéletét Spanyolország védszentje, nagyobb sz. Jakab apostol és tanítványai sz. Anasztáz és Tivadar feltalált testeinek azonosságáról.

A hercegprimás köszönő levelet intézett a fővárosi tanácshoz, melyben hálát mond azért, hogy városunk a katolikus hitoktatás előmozdítására évenként 23,000 forintot áldoz. De nemcsak ez anyagi áldozatáért, hanem azért is, hogy a hittan egyenrangúvá tétetett a tantervben a többi tárggyakkal. Egyszersmind közli ez irat a Budapestre kinevezett 20 hitoktató névsorát.

Haynald Lajos bíboros kalocsai érseknek egészségi állapotáról az utóbbi napokban kedvezőtlen hírek terjedtek el. A múlt hó utolsó napjaiban tartott akadémiai szép emlékbeszédének felolvasásakor még egészséges színben, jó hangulatban láttuk magunk közt kiváló főpapunkat s így annál értetlenebbek voltak előttünk az aggasztó tudósítások. — Annál nagyobb örömet okozott ezeknek czáfolata s az a kijelentés, hogy Ó Eminentijája legközelebb ismét feljön fővárosunkba.

Kruesz Krizosztom pannonhalmi főpát idült mellhurutban szenved s a telet orvosai tanácsára Olaszországban fogja tölteni. József főherceg és családja meghitták őt magukhoz Fiuméba, azonban enyhébb égáljra levén szüksége, alkalmasint Sant-Remóba megy.

Horváth Cyrill. A magyar katolikus egyháznak nagy halottja van. Horváth Cyrill halálával egy nagyhirű tudós, s a kegyes tanítórendnek egyik büszkesége szállt sirba. Betegségének híre ugyan már hetek előtt el volt terjedve; azért a csapás mégis váratlan mindnyájunkra. A boldogult 1804. okt. 17-én született Kecskeméten, 1827-ben szentelték fel s ettől fogva a tanítórend különböző intézeteiben nagy buzgalommal tanított; 1861-ben egyetemi tanárrá lett, 1878-ban tartotta arany miséjét. Összesen majdnem 60 évig működött sok lemondást igénylő pályáján nevelve, szívet s erkölcsöt nemesítve.

A helv. hitv. dunamelléki superintendenzia közgyűlése múlt hó 27-én kezdődött s több napon át tartott

Monumentális primási palota építéséről a fővárosban komolyan szó van, mint azt már szerencsések voltunk megírni. Simor János bíboros hercegprimás ő eminenciájára hazafias nagy szívtől vezérelve különös szeretettel érdeklődik ifju Budapestünk fejlődése, jövője iránt. Ha Esztergomhoz nem fűződnek a katolikus szellem oly sok hagyománya, dicsősége, ereklyéje, szent emléke, a bíboros főpap talán attól a kimondhatatlanul nagy jelentőségű reformtól sem idegenkedett volna, hogy hercegprimási székhelyét Esztergomból Budapestre tegye át. Irányadó s igen tekintélyes papi körökben már jó ideje lelkes megbeszélés tárgyát képezte ez a magyar fővárosunkra korszakos hatással leendő nagy terv; azonban annak mindenesetre a jövőben kívánatos keresztülviteléről János hercegprimás ő eminenciája egyelőre letett, mert a magyar katolikus egyházi fejedelmeket oly számos benső szál fűzi a mostani rezidenciához, hogy azokat a szálakat erőszakosan szétszakítani valóban nem lehet, nem is szabad. Majd megjön az az idő is, a mikor Budapest világ-

városi jelentőségének megkoronázásául a katolikus egyházi fejedelem nagy fényű papi táborával egyetemben a fővárosba költözik. Addig is azonban Simor János nagy szellemű hercegprimásunk megakarván ez üdvös eszme első alapját vetni, pénzügyi és építészeti kezelőivel immár értekezéseket folytat egy a fővárosban építendő primaciális főpalota érdekében. Ujabban igen élessé vált az «ujépület» című kaszárnya-monstrum lebontásának szüksége, mire ez megtörténik, a roppant nagy terület egyik részét semmi se díszíthetné méltóbban, mint a nagyszerű primási palota.

Ganglbauer bécsi érsek részére f. hó 12-én hozta a pápa követe Moroni a bibornoki jelvényeket Bécsbe. A baretta átadása ünnepélyes mise után a díszteremben ment végbe a székeskáptalan jelenlétében.

Supka Jeromos Antal zirczi apát a tásak-berendi elemi iskolát saját költségén felépítette és évenként 200 frttal fog járulni fentartásához.

HADSEREG.

Az új honvédelmi miniszter (képpel). Fejérváry Géza báró ő Felségének múlt hó 28-áról kelt legfelsőbb elhatározásával magyar honvédelmi miniszterre neveztetett ki. — Komlóskeresztesi Fejérváry Géza br. cs. kir. kamarás, a Mária-Terézia katonai és a sz. István-rend lovagja, a hadiéreem és a schleswig-holsteini emlékérem tulajdonosa, a francia becsületrend I. oszt. lovagja, 1833-ban született s a bécsujhelyi akadémiát elvégezvén 1851-ben hadnaggyá, 1859-ben századossá lett. Kiváló katonai tehetségének többször adta jelét, így a solferinói csatában is, a melyben oly kiváló bravourral vezette csapatait, hogy Benedek tábornagy az egész tisztkar előtt kijelentette, miszerint a VIII. hadtest által kivívott győzelem első sorban Fejérvárynak köszönhető. 1859-ben őrnagyi ranggal a király szárnysegédévé neveztetett ki, 1872-ben ezredes lett a magyar honvédségnél s néhány hét múlva államtitkár a honvédelmi miniszteriumnál. Nagy érdemei vannak a honvédség szervezése körül s ezeknek elismerésül kapta a magyar bárói rangot ő Felségétől.

Mi, kik ismerjük szigorú erélyét s kiváló tehetségeit, a legszebb reménnyel nézünk azon férfiu működésének elébe, kinek kezeibe a magyar nemzet legkedveltebb intézményeinek, a honvédségnek sorsa van letéve.

A hadsereg újjászervezésének indokait és keresztülvitelét részletesen kifejtette Bylandt gróf közös hadügyminiszter a magyar delegáció hadügyi albizottzágának nov. 3-iki ülésében. E szervezés által reméli elérni, hogy a lovasság is harcalképesé tétetik és a tüzérség is jobban kifejtheti erejét. Hogy mindez mily minimalis mértékben történik, mutatja az, hogy Oroszországban 23 lovas hadosztály van, Németországban 10, míg nálunk a honvéd lovas-hadosztályokat is beleszámítva csak öt. Mig Olaszországnak béke idején 1512, Franciaországnak 1748. Németországnak 1404 fölszerelt ágyúja van, addig nekünk csak 606, mely szám a tervezett újraszervezéssel 708-ra emeltetik. A tengeri haderőnél a járműveknek flotillákba való egyesítése képezi az új szervezés leglényegesebb részét. E szerint a torpedoflotillák állani fognak 1. torpedó sajkákból 1—2 tiszttel és 9—15 legénynyel, 2. kisebb torpedóhajókból (1590 tonnán felüli, 3. nagyobb terjedelmű torpedóhajókból (3—4000 tonnával.)

A katonai orvosi kar bajain a József akadémia újból való megnyitása lenne hivatva segíteni. Ez a terv ugyan mind a magyar, mind az osztrák kormányánál ellenkezésre talált, de valószínű, hogy a közös belügyminiszternek sikerülni fog mindkét kormány aggodalmait eloszlatni.

A novemberi előléptetések képezik az utóbbi napok legnevezetesebb mozzanatát a katonai körökben. Az uralkodó ház tagjai közül Károly Lajos főherceg lovassági tábornokká, Lajos Viktor főherceg és Ferdinánd toskánai nagyherceg altábornagyokká, Károly István főherceg korvettkapitányá léptetettek elő. A kineveztetések érdekes statisztikájából megemlítjük a következőket: tábornagyi rangot nyert 1, lovassági tábornokit 1, altábornagyit 1, vezérőrnagyit 23, Ezredesit ugyanannyi. — Az előléptetések száma úgy a közös hadseregnél mint a honvédségnél általában közepesnek mondható.

Bukarestben a román első hadtest parancsnoka Sachelári ezredes a tisztiklubban a magyar honvédségről felolvasást tartott, melyet Károly király is végig hallgatott. Budapesten s lazánk különböző részeiben szerzett személyes tapasztalatai nyomán írta meg tanulmányát, mely nagy tudományos készültséggel foglalkozik a legapróbb részletekkel is, elismeréssel nyilatkozva e pár éves multu magyar intézményről.

A budapesti tartózkodó közös hadseregbeli tartalékos tisztek főrapportja f. hó 4-én ment végbe a budai háromnyul kaszárnyában. — Összesen 300-an jelentek meg.

ARISZTOKRACZIA.

Zichy Jenő gróf a múlt hó utolsó napján Győrbe ment az ott megalakítandó nőiparegyelet érdekében. Fogadtatása fényes és lelkesült volt. A gróf működését itt is, mint mindenütt a legszebb siker koronázta.

Zichy Ágost gróf fiúmei kormányzó fővárosunkban időzik.

A gr. Károlyi házban családi öröm van. Gr. Károlyi Gyuláné asszony f. hó 9-én egészséges fiú gyermeket szült. A keresztelő 12-én ment végbe majdnem az összes Károlyi grófok jelenlétében. Az újszülött József, Béla neveket kapott.

Halálozások: Ugron László volt főkirálybíró főispán s nagybirtokos múlt hó 25-án Szombathán élete 73. évében elhunyt. A boldogult Erdélyben nemzetes szerepet játszott, úgy a politikai, mint társadalmi téren, mindennütt mint igaz székely.

Majthényi Kálmán cs. kir. kamarás és nyug. honvéd alezredes e hó 3-án fényes katonai díszszel temették el Kassán.

Házasságok és eljegyzések báró Prónay Gábor eljegyezte Teleki Anna grófkisasszonyt özv. gróf Teleki Sándorné palotahölgy leányát. — gróf Kornis Emil cs. kir. kamarás Jakabházán Vasmegyében eljegyezte Zichy Ilona grófnőt, néhai gróf Zichy Hermann, Magyarország volt kancellárjának leányát. Vécsey Béla báró e hó 4-én tartotta esküvőjét Sardagnó Margit bárókisasszonnyal Kassán.

Főúri ezüstlakodalom. Gróf Chotek Bohusláv osztrák-magyar követ a belga udvarnál a múlt hó végén ülte meg ezüst lakodalmát Kinsky Wilhelmine grófnővel a Clary-Albringen hercegi kastélyban Teplitzben. Az ünnepélyre előkelő társaság gyűlt egybe s számos gratuláció érkezett úgy a monarcha minden részéből, mint a külföldről.

NEMZETI KASZINÓ.

Széchenyi serlegének örökösei Széchenyi szellemének is örökösei kívánnak lenni. Széchenyi István grófnak összes alkotásaival és így a nemzeti kaszinó alapításával is ezélba vett intenciója az volt, hogy a magyar társas élet élensége, a törekvések őszinte komolysága s a leghatalmasabb frakciók üdvös együttműködése által a magyar nemzeti génusz megerősödjék. E hagyományos intencióknak a nemzeti kaszinó mindenképen iparkodik megfelelni.

Társas élete a lehető legélénkebb, csaknem naponta, esténként találkozók díszes termeiben az ország legfőbb születési és szellemi arisztokracziája, az ez osztályokat legközelebről és legjogosabban érdeklődő kérdések, a nemzetgazdasági, lótenyésztési, sport, vadászati s jórészt a nemzeti politikai ügyek és eszmék itt megbeszéltetnek, gyakran innen indulnak ki s a kaszinói élet különösen a saison beköszöntésével oly lüktető, hogy valóban többet kívánni sem lehet. A mindennapi társas szórakozások mellett élénk érdeklődés tárgyait képezik mindazok a kérdések, melyek általános figyelemre számíthatnak.

Ez idő szerint az akadémiai elnöki tiszt betöltése és e Széchenyi-lakomán a serleg-áldomás az a két tárgy, melyek körül a főérdek forog. A kaszinóban az a hangulat, hogy személyes befolyásokat az akadémia elnökének választásánál nem fognak latba vetni, mert a főúri körökben senki sincs, akinek elnöksége érdekében akcióztatni a kaszinó tagjai szükségesnek vagy opportunusnak tartanák. Két mágnás ur van, akiknek jelöltsége szóba jöhetett volna, ezek azonban Trefort Ágost miniszter uralma szemközti nem hajlandók e tudós tisztre reflektálni.

A legközelebbi serleg-köszöntő a még vonzóbb ügy, melyről napok óta beszélnek. Ki fogja a szokásos alkalmi beszédet tartani? ez még a személyre nézve nincs megállapítva. De annyi bizonyos, hogy egy jól szervezett kör működik fiatal mágnásokból, akik elhatározták, hogy az idei serleg-beszéd monumentális legyen, mely felölelje mindazokat a kérdéseket, mik az arisztokracia mai szerepköre, a főrendiház átalakítása s más ily ügyek körül vitákra, megjegyzésekre, az arisztokracia mellett vagy ellen állásfoglalásra nyújtottak alkalmat.

* * *

A kaszinó könyvtári bizottsága a múlt héten ülést tartott. Már jó ideje folyik a különösen okmányokban, ereklyékben és kéziratgyűjteményekben igen gazdag könyvtár rendezése s legközelebb várható, hogy az egész könyvtár mint egyike a legmintaszerűbbeknek fog a tagok rendelkezésére állani. A kaszinónak egyáltalán nem lehet célja nagy terjedelmű s komplett könyvtár alapítása, de a mennyiben akár az irodalom, akár az írók érdekében erkölcsi vagy anyagi támogatással a kaszinó valamit tehet, azt ezentúl is meg fogja tenni.

* * *

A legközelebbi választmányi ülés elé indítvány fog terjesztetni, hogy a kaszinó a magyar zene művelésének előmozdítására szavazzon meg évenként 1000 forintot aranyban zenei pályadíjra s ez összeget bocsássa a zeneakadémia rendelkezésére. Évek előtt volt oly alap írók, művészek tanulmányainak elősegítésére. Ezt az ösztöndíjat azonban eddig csak egyszer adták ki egy fiatal színésznek. Most arról van szó, hogy e segélypénz kiadása ezentúl állandó legyen fölvaltva egy író, egy képző, egy szobrász, egy zeneíró és egy színész számára. Ime, ezek a kaszinó kulisszái mögött folyó nemes élet nyilvánosságra szánt titkai, melyeket örömmel közlünk a Szemle t. olvasóival.

ORSZÁGOS KASZINÓ.

Az országos kaszinó aligha nem már újévre nagy prospektust fog kiadni, melyben képét rajzolva eddig lefolyt társas életének és társadalmi tevékenységének, egyúttal felszólítja az ország nemességét, hogy a kaszinó tagjai sorába a vidéki gentry minél imponansabb számmal lépjen be. Ha ily módon a tagok száma 3—4 ezerre fölszaporodnék, az országos kaszinó részben mint nemesi szövetkezet folytatná működését, amennyiben a fővárosban a gentry

érintkezésének előmozdítása mellett fölvenné programjába általában a nemesi osztály összes jogainak és érdekeinek támogatását. A nemzet átalakulási processusa vége felé közeledik, érett, megállapodott faktoroknak kell immár a harcba lépni s a modern haladás küzdő terén a magyar nemességre kétségtelenül szép szerep, nagy jövő vár. Az egész világon a konzervatív, az arisztokratikus áramlatok kezdik visszahódítani ősi fensőbbiségüket.

* * *

Az országos kaszinó felfogva hivatásának nagy fontosságát, már legközelebb megindítja az akciózt. Mint forrásunk említi, a kaszinó egyértelműleg elhatározta, hogy minden erejével s befolyásával oda fog hatni, hogy a főrendiházban a nemesség meggyenként legalább egy választott nemesi taggal széket foglaljon. Továbbá a kaszinónak egy igen kitűnő író-tagja ép most röpiratot ír, melyben a nemesi osztályra, a magyar gentryre szórt alaptalan vádakot visszautasítja, és míg egyrészt történelmi alapon bebizonyítja, hogy a nemesség volt évszázadokon át a magyar nemzet fentartója, másrészt statisztikai adatokkal kimutatja, hogy a nemesség ma egyáltalán nem pusztul, sőt inkább izmosodik és fejlődik.

NŐVILÁG.

Divat. A selyemkelmék uralmuk tetőpontján állanak. — Legkeresettebbek a satin-alapu virágos bársonyok, melyek az öltözék élénkebbé, vegyesebbé tételére vannak hivatva. A tunique formája egyszerű s gyakran oldalt van agraffal összekapcsolva. A váll magas, az ujj hosszú, vagy félhosszú. — A novemberi időjárás előveteti a hosszú, csuklyával díszített köpenyt. — A mintákban az egyszerűség uralkodik. Gesztenye barna, acélszürke stb. a leggyakoribbak.

Anti-turnüristák a vidéken. A pozsonyi és pécsi fiatalság népes összejövetelen hadat üzent ennek az izléstelen ruhadarabnak. Elhatározták, hogy minden módon éreztetni fogják a hölgyekkel a divat ezen kinövése feletti rosszaságukat.

SZÍNHÁZ.

Fővárosunk mind a négy színháza változatos műsorral kezdte meg a sáson. Az operaház, mely október hónapban összesen 17 előadást tartott, az említett hó 28-án adta először a Hugenottákat s ez az est volt eddig a legfényesebb az új dalszínház életében. A nemzeti színház az ígért új darabokból eddig Csiky «Nóra»-ját mutatta be, melynek sikeréről a nézetek a kritika terén a lehető legeltérőbbek. A népszínházra nagy feladat vár: pótolni azt a nagy hiányt, mit Blaháné megválása idézett elő. Ehhez az első lépést Pálmay Ilka asszonynak a «Tót leány» Hankájában való fellépte tette meg. A művész elég jól találta be magát a népszínműnek az operettől eltérő világába. A várszínházban a műsor felevenítése Blaháné eddigi népszínházi szerepeivel képezi a budai színházi bizottság és az igazgató főnökei. Erre vonatkozólag különféle kombinációk merültek fel az utolsó napokban, melyek valamennyien megegyeznek abban, hogy ez az új vállalat életére döntő befolyást gyakorló kérdés a megoldás előtt áll.

A **Wagner-cyklus** előadásai a bécsi udvari operában november végén fognak kezdődni s december 20-ika táján végződnek. Nehány szerepben Vogel Henrik is fellép; többek közt Rheingoldot is ő fogja énekelni.

Sarah Bernhardt az elmúlt napokban ismét sokat beszéltetett magáról. Némelyek szerint idegbeteg volt, mások azt híresztelték, hogy megőrült. Ez utóbbi hírt csakhamar megczáfolták. Annyi bizonyos, hogy bajából Sardou gyógyította ki, kije-

lentvén, hogy «Theodora» című új darabjának czímszerepét másnak adja át, ha az excentricus művész pár nap alatt meg nem jelenik a próbákon. Ez használt.

ZENE.

Liszt Ferencz múlt hó 30-ikán érkezett meg fővárosunkba. A mester jó egészségnek örvend s szembaja sem oly komoly, mint azt híresztelték. Pár napi itt tartózkodás után Tetétlenre utazott, Zichy Géza grófhoz, hol a környékbeli lakosság nagy ünnepélyességekkel fogadta.

A **filharmonikusok** első hangversenyüket november 5-én tartották az új dalszínházban. Schumann, Hoffmann Henrik, Beethoven s Mozart töltötték be az érdekes műsort. A hangverseny fénypontjait a Turolla kisasszony által előadott darabok képezték.

A **Krancsevics-féle** vonós négyes társulat október 29-én megkezdte kamara zene-estély ciklusát szép sikerrel. A másodikat e hó 12-én tartja.

Patti Adeline Liverpoolból Északamerikába indult hosszabb művészi körutára.

Tua Teresina, a hirneves fiatal hegedűművész Berlinből Skandináviába utazott s onnan visszatérve Németországban fog nagy körutat tenni.

MŰVÉSZET.

Munkácsynál a magyar kormány két nagyszabású történelmi képet rendelt meg az új országház számára. A mester a luxenburgi kastélyból már visszatért Párisba s egészsége helyre lévén állítva, műtermében szorgalmasan dolgozik.

A **magyar képzőművészet csarnokában** november 9-én nyílt meg az őszi tárlat, mely az eddigi kiállítások közt a leggazdagabbak egyike. Összesen 373 kép és szobor van a műtárlatban s ezek közül 176 magyar művésztől való. Benczur, Tölgyessy, Vastagh s ugyszólván valamennyi magyar jobbnevű festő képviselve vannak benne. Bezárása december 15-én lesz. A pályadíjak bíráló bizottságait is megalakították már. Február hónapban Matejko egyik legkiválóbb festménye. «Brandenburgi Albert meghódolása I. Zsigmond lengyel király előtt» lesz kiállítva.

IRODALOM.

Magyar történelmi életrajzok. A magyar történelmi társulat az akadémia történelmi bizottságával egyetértőleg elhatározta, hogy a fenti cím alatt kéthavi füzetekben egy nagy vállalatot indít meg. Fel lesznek használva benne az újabb kutatások eredményei gondos feldolgozásban, képekkel, és egykorú rajzok hasonmásaival illusztrálva. Az első kötet öt füzetből fog állni s előfizetési ára 5 frt lesz. — Az életrajzok formája a legalkalmasabb az egyes korok gondolkodási módjának, szokásainak, szóval a történelmi multnak teljes megismertetésére, s legalkalmasabb arra, hogy az önzés mai korszakában a multnak hazaszeretetőből egy kis fényt, egy kis önzetlenséget mutasson fel. Ezért hazafias örömmel üdvözljük e szép vállalatot.

SZERKESZTŐI PÓSTA.

A **Fővárosi Szemle** című lap iránt kérdezősködőkkel tudatjuk, hogy a mi lapunk címe *Szemle*, kiadja gr. Kreith Béla. A másik lap az az a Fővárosi Szemle kiadója *Singer R.* ki eddig új lapján nevét még nem nyomatta ki és innen származhatott ama tévedés, hogy lapunkat a *Szemlét* összevetészhették a Fővárosi Szemle című új lappal, mely oly alakban jelenik meg mint a minő alakban azelőtt a mi lapunk. Oka a félreértésnek jó részben az is, hogy a nevezett lap «Szemle» címmel ellátott czímszalagokat használ.

A magyar uri közönséghez!

A Szemle megindításakor kijelentettük és azóta is többször hangsúlyoztuk, hogy kizárólag a legelőkelőbb magyar uri osztály, szóval a szellemi, születési és vagyoni arisztokrácia számára szerkesztjük lapunkat.

Társadalmi és irodalmi közleményeink érdekességét azzal növeljük, hogy mindeme, valamint sport közleményeinket is a legelőkelőbb osztály tagjainak tollából adjuk.

Gazdasági rovatunkban pedig kizárólag olyan közleményeket, nagyobb szabásu vállalatterveket, eszméket és hasznos apróbb ismertetéseket adunk, melyek a nagybirtokosokat érdekelhetik.

Általános szemle című rovatunkban iparkodunk ugyancsak kizárólag a legelőkelőbb uri közönséget érdeklő eseményeket közölni. Szóval elkövetünk mindent arra, hogy a Szemle időszerű érdekes dolgokat közöljön, és hogy e lap ne legyen fölösleges, hanem nagy hézagot pótló olvasmány.

Hogy mindeme főt leirt dolgok megtörténjenek, arra kettő szükséges, és ezt jól jegyezzék meg szives olvasóink:

1. Hogy az uri osztály támogassa e lapot. A Szemlének ára nem magas, ha e lap úgy van szerkesztve mint föntebb ígértük. Vannak olcsóbb lapok, melyeknek azonban jó nagy része olyan subventiókkal ellensúlyozza az előfizetési ár olcsóságát, a milyen subventiókat a mi lapunk, mint a legelőkelőbb uri közönség független osztályközlönye soha el nem fogadhat. Az ilyen lapok tartása nem az uri osztálynak való.

2. *A legintelligensebb uri osztálynak tagjai írjanak a Szemlébe. Saját közleményeink által tegyék érdekessé, gazdaggá saját osztálylapunkat.*

Közöljük e fölkérésünket ama jó reményben, hogy nem hiába intéztük ezt legelőkelőbb olvasóinkhoz.

Valóban szomorú lenne, ha legvagyonosabb uri közönségnek osztály közlönye — mely nagy hézagot pótló vállalat — ez osztály részéről nem részesülne kellő támogatásban, most midőn annyian állnak részen ellenünk, most a midőn olyan nagy szükségünk van a legerősebb összetartásra.

Gróf Zichy Imre, szerkesztő.

Gróf Kreith Béla, szerk. és laptulajdonos.

A Szemle tisztelt olvasóihoz!

A Szemle a magyar uri-osztály egyetlen közlönye, mely az előkelő intelligencia a vagyonos osztály érdekeit törekszik előmozdítani.

A Szemle 16 nagy oldalra terjedő kéthetilap, illusztrált sport, gazdasági, katonai, egyházi társadalmi és **Heti szemlék** című vegyes rovatokkal.

Felelős szerkesztők: **Gróf Zichy Imre** és **Gróf Kreith Béla**.

A Szemle a nemzeti önállóság, az ősi erkölcsök, a hazafiui erények előmozdításának hirdetője kíván lenni. E czélok elérhetésének előmozdítását az igen tisztelt olvasók intelligensebb részétől várjuk, fölkérjük tehát a hazafiasan gondolkodó előkelőbb közönséget, hogy lapunkat s e törekvéseinket támogassák.

A mai szám megjelenéséig irtak a Szemlébe:

Alapi Salamon Tódor, — Balázs Sándor, — Bárczay N., — Beniczky Gy., — gróf Bethlen N., — Buda Ádám, — Chernel István, — főt. Dvorzsák János, — gróf Eszterházy Pál, — Hanway Zoltán, — báró Kemény Béla, Kende Zsigmond, — gróf Kreith Béla (főszerkesztő), — Lakatos Károly, — gróf Majláth S., — gróf Migazzy Vilmos, — Majthényi L., — Mikszáth Kálmán, — báró Nyáry Gyula, — Orczy Gyula, — Porzsolt Kálmán, — dr. Prém József, — Reviczky Gyula, — Szentiványi E., — gróf Teleki Sándor, — Vajda János, — ifj. báró Vay Miklós, — gróf Vay A., — gróf Zay Miklós (Párisból), — gróf Zichy Imre stb. stb.

Az egyletek, társulatok tagjai, kaszinók és vendéglők látogatói igen sokat tehetnek lapunk érdekében az által, ha a Szemle tartását az illető helyeken kívánják vagy kieszközlük; mert ha e helyeken is előfizetnek a Szemlére, akkor lehetővé válik az olvasó közönségnek oly sokoldalú és tartalmas lapot adni, a milyen eddigelé magyar nyelven még nem jelent meg.

A Szemle jövő számaiban több sulyt fektetünk **Nővilág** című rovatunkra, melyben nemcsak divat, mulatság stb., de hölgyeinket érdeklő más dolgokat is fogunk közölni. Reméljük, hogy közleményeinket országunk legelőkelőbb hölgyközönsége viszonzza azzal, hogy agítál lapunk terjesztése körül. **Ha ezt megnyerjük, akkor győzelmünk hirtos.**

A Szemle előfizetési ára: egész évre 10 frt, félévre 5 frt. **A Szemle szerkesztősége Budapest, Lövész-utca 5. intézendők.**

A Szemle előfizetési idejét mostantul kezdjük és félévenként számítjuk, az 1884. nov. 15-től 1885. június végéig beérkező félévre 5 frt előfizetési díjakat.